

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. generała broni Karola Świerczewskiego

KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ

~~WYDZIAŁ~~
~~WARSZAWA~~
~~BOJOWA~~

Egz. Nr..... 1

płk dypl. Marian ŁAŚCZYK

WALKA PUŁKU W OKRĄŻENIU
I WYJŚCIE Z OKRĄŻENIA

~~40885~~
BIBLIOTEKA NAUKOWA ASB WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr ewid.....

WARSZAWA

LUTY

1974

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. generała broni Karola Świerczewskiego

KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ

~~WARSZAWA~~
~~1974~~
~~022690~~

Egz. Nr..... 1

płk dypl. Marian ŁASZCZYK

**WALKA PUŁKU W OKRĄŻENIU
I WYJŚCIE Z OKRĄŻENIA**

~~40885~~
BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Zbiarów Specjalnych
Nr ewid. _____

WARSZAWA

LUTY

1974

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego

KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ

JAWNE

PODSTAWA
Ustawa z dnia 22 stycznia 1959 roku
art. 86 ust. 2
(Dz.U. RP Nr 11 poz. 95)

ZATWIERDZAM
SZEF KATEDRY TAKTYKI
OGÓLNEJ

Egz.nr ....

gen.bryg. Marian WASILEWSKI

PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 12657

Płk dypl. Marian LASZCZYK

WALKA PUŁKU W OKRĄŻENIU I WYJŚCIE Z OKRĄŻENIA

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASB WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych

Nr

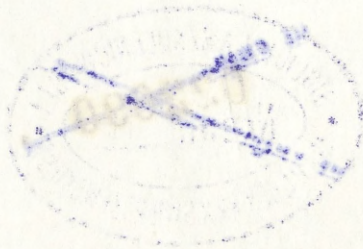
40885

WARSZAWA

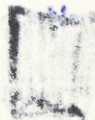
L u t y

1974 r.

Handwritten text, possibly a signature or address, located in the upper left quadrant of the page.

Handwritten text in a non-Latin script, likely Indonesian or Malay, located below the circular stamp. The text is oriented horizontally but appears to be a mirror image or bleed-through from the reverse side of the page.

SPIS TREŚCI

Str.

WALKA PUŁKU W OKRĄŻENIU

1. Ogólne zasady walki pułku /pz, pcz/ w okrążeniu	5
1.1. Warunki w jakich może nastąpić okrążenie	6
1.2. Przeciwdziałanie okrążeniu	8
1.3. Właściwości ugrupowania bojowego pułku w okrążeniu	10
2. Właściwości organizacji walki pułku w okrążeniu	12
2.1. Podjęcie decyzji, rekonesans i postawienie zadań	12
2.2. Organizacja współdziałania	14
2.3. Właściwości organizacji dowodzenia	16
2.4. Zabezpieczenie działań bojowych pułku w okrążeniu	17
3. Prowadzenie przez pułk /pz, pcz/ walki w okrążeniu oraz współdziałanie z wojskami walczącymi poza okrążeniem	21

WYJŚCIE PUŁKU Z OKRĄŻENIA

1. Ogólne zasady wyjścia pułku /pz, pcz/ z okrążenia	26
1.1. Warunki i sposoby wyjścia pułku /pz, pcz/ z okrążenia	26
1.2. Wybór kierunku i czasu wyjścia z okrążenia	28
1.3. Ugrupowanie bojowe pułku do wyjścia z okrążenia	31
1.4. Wykorzystanie rodzajów wojsk i służb	33
2. Właściwości organizacji wyjścia pułku /pz, pcz/ z okrążenia	35
2.1. Podjęcie decyzji do wyjścia pułku z okrążenia i rekonesans	35
2.2. Postawienie zadań bojowych do wyjścia pułku z okrążenia	37
2.3. Organizacja współdziałania pułku do wyjścia z okrążenia	38
2.4. Właściwości organizacji dowodzenia	39
3. Walka pułku /pz, pcz/ o wyjście z okrążenia	41

Załączniki:

- nr 1 - Przejście pułku - OW dywizji do obrony okrężnej w wypadku załamania przez nieprzyjaciela natarcia sił głównych dywizji /wariant/.
- nr 2 - Ugrupowanie bojowe pułku zmechanizowanego w walce w okrążeniu /wariant/.
- nr 3 - Ugrupowanie bojowe pułku zmechanizowanego podczas wyjścia z okrążenia /wariant/.
- nr 4 - Wyjście pułku zmechanizowanego z okrążenia /wariant/.
- nr 5 - Wyjście pułku czołgów z okrążenia /wariant/.

WALKA PUŁKU W OKRĄŻENIU

1. Ogólne zasady walki pułku /pz.pcz/ w okrążeniu

Wzrost możliwości bojowych współczesnych wojsk pozwala przypuszczać, że ewentualna walka cechować się będzie gwałtownym jej przebiegiem, dużym rozmachem przestrzennym oraz różnorodnością szybko następujących po sobie form działań. Częste zmiany sytuacji, zwłaszcza w warunkach stosowania broni masowego rażenia, mogą w jednym przypadku umożliwić szybkie przejście wojsk do pościgu, natomiast w innym zmusić do obrony w szczególnie krytycznym położeniu.

Jedną z trudniejszych form działań jest walka w wymuszonej izolacji od sił głównych szczebla nadrzędnego. Należy bowiem oczekiwać, że okrążenie przez nieprzyjaciela pododdziałów, oddziałów, a nawet związków taktycznych może być w przyszłości zjawiskiem częstszym niż w poprzednich wojnach. Pomimo całej złożoności walki wojska nie powinny bać się okrążenia. Śledząc przebieg działań nieprzyjaciela należy jednak umiejętnie przeciwdziałać okrążeniu, a gdy to okaże się niemożliwe lub niecelowe, wówczas w najkorzystniejszym miejscu i czasie przejść do obrony okrężnej. Utrzymywanie bowiem nawet w okrążeniu taktycznie, a często i operacyjnie ważnej rubieży lub rejonu może wywierać niekiedy decydujący wpływ na ostateczne losy walki lub operacji.

Walkę w okrążeniu należy współcześnie widzieć jako zjawisko przejściowe, trwające do czasu podejścia sił głównych szczebla nadrzędnego. Niekiedy na rozkaz przełożonego, okrążone pododdziały, oddziały lub związki taktyczne będą musiały samodzielnie przełamać pierścień okrążenia i wyprowadzić z niego siły i środki. Jeżeli walka w okrążeniu połączona będzie z wyjściem z niego, to przekształci się ona w konglomerat obrony, natarcia i wycofania. Kolejne lub jednoczesne prowadzenie na polu walki różnych form działań bojowych w złożonej sytuacji taktycznej wymaga od dowódców i sztabów umiejętnego przewidywania, planowania i kierowania, a od pododdziałów doskonałego wyszkolenia oraz męstwa.

1.1. Warunki w jakich może nastąpić okrążenie

Okrążenie jest zwykle następstwem niepomysłnego przebiegu walki na skrzydłach pododdziałów, oddziałów lub związków taktycznych, względnie w pasach/rejonach/ działach ich sąsiadów. Może być ono także wynikiem desantowania na tyłach naszych wojsk powietrznych lub morskich desantów nieprzyjaciela.

Okrążenie następuje wówczas, gdy przeważające siły nieprzyjaciela w wyniku natarcia, wyszły na skrzydła i tyły wojsk, utworzyły ciągły front wokół broniących się pododdziałów, oddziałów lub związków taktycznych, względnie opanowały wszystkie drogi i taktycznie ważne punkty, paraliżując w ten sposób swobodę ich manewru.

Walka w okrążeniu ma na celu utrzymanie obiektów i rejonów o szczególnym znaczeniu taktycznym lub operacyjnym, rozdzielenie ugrupowania nacierającego nieprzyjaciela, związanie części jego sił i zahamowanie tempa natarcia do czasu wykonania zadania przez wojska znajdujące się poza okrążeniem. Okrążenie może nastąpić zarówno w natarciu, jak i w obronie.

W natarciu okrążenie może nastąpić wówczas, gdy nieprzyjaciel silnym kontratakami lub przeciwuderzeniem odetnie i izoluje w określonym rejonie część sił nacierających wojsk, pozabawiając ich swobody ruchu. Ponadto w natarciu często zmuszone będą do czasowej walki w okrążeniu także elementy ugrupowania wojsk, jak oddziały wydzielone i desanty taktyczne podczas walki o utrzymanie opanowanych obiektów /rejonów/ do czasu podjęcia sił głównych. W natarciu z forsowaniem przeszkody wodnej okrążenie może nastąpić w warunkach, gdy nieprzyjacielowi udało się silnymi kontratakami w skrzydła odciąć od przepraw znajdujący się na przyczółku oddział i jednocześnie uniemożliwić dopływ kolejnych sił na przeciwległy brzeg /załącznik nr 1/

W boju spotkaniowym okrążenie może nastąpić w wyniku niepomysłnego przebiegu walki, gdy nieprzyjacielowi udało się przejąć inicjatywę i niespodziewanie wyjść na skrzydło i tyły.

Okrążenie pułku może mieć jednak najczęściej miejsce w działaniach obronnych, gdy nieprzyjacielowi uda się włamać w głąb obrony na kilku kierunkach i odizolować pułk lub część jego wojsk od sił głównych dywizji. Wówczas to okrążone siły

*- jako przykład wyjątku. Od momentu
staniej sytuacji w obronie*

pułku powinny uporczywie utrzymywać bronione punkty oporu /rejon obrony/, wiązać walką jak najwięcej sił przeciwnika, aby stworzyć odwodom przełożonego dogodne warunki do wykonania kontrataku lub przeciwuderzenia. Prawdopodobieństwo częstszych przypadków okrążenia przez nieprzyjaciela oddziałów i pododdziałów w obronie spowodowane jest między innymi szerokim stosowaniem przez niego desantów taktycznych. Desantowanie sił na tyłach broniących się wojsk umożliwia szybkie zamknięcie pierścienia okrążenia wspólnie z wojskami nacierającymi od czoła i skrzydeł. Manewr w celu okrążenia i obejścia ułatwia nieprzyjacielowi struktura pasów i rejonów obrony zakładająca luki ze względu na konieczność rozródkowania sił i środków.

Okrażenie może nastąpić również podczas wycofywania się, gdy tempo natarcia nieprzyjaciela będzie szybsze niż tempo wycofujących się wojsk. W okrążeniu mogą znaleźć się pododdziały /oddziały/ działające jako ariergardy, jak i wojska wchodzące w skład sił głównych wycofujących się wojsk.

We wszystkich przypadkach, celem działań nieprzyjaciela będzie głównie rozcięcie ugrupowania naszych wojsk, opanowanie dróg zapewniających manewr oraz zmuszenie ich do walki w terenie utrudniającym prowadzenie działań bojowych. Należy odróżnić okrążenie rzeczywiste od pozornego, które często będzie występować w działaniach współczesnych. Na przykład nie jest okrążeniem, gdy w rezultacie głębokiego włamania pułk z powodzeniem rozwija natarcie pomimo oderwania się od sił głównych, chociaż na jego skrzydłach i tyłach bronią się jeszcze lub wycofują pododdziały nieprzyjaciela.

W powyższym przypadku pułk /pz,pcz/ nie dopuszczając do okrążenia powinien nadal konsekwentnie wykonywać swoje zadanie.

Pułk w okrążeniu może walczyć w składzie dywizji lub samodzielnie. Nie zawsze jednak okrążone siły odpowiadać będą pełnej strukturze organizacyjnej etatowego pułku. Niekiedy bowiem może dojść do odcięcia, a następnie okrążenia sił głównych pułku lub części ugrupowania bojowego dwóch sąsiednich pułków. Również w rejonie okrążenia pułku mogą znaleźć się pododdziały piechoty, czołgów, artylerii, wojsk inżynierskich i tyłowych różnych jednostek, co spowoduje konieczność reorganizacji pododdziałów oraz ujęcia ich w jednolity system dowodzenia

nia. W dalszej treści pracy rozpatrywane będą główne problemy organizacji i prowadzenia samodzielnej walki w okrążeniu przez pułk zmechanizowany /pułk czołgów/.

1.2. Przeciwdziałanie okrążeniu

Okrążenie nie powstaje nagle i niespodziewanie. Dobrze zorganizowane rozpoznanie oraz współdziałanie, zwłaszcza z sąsiadami, prawie zawsze pozwolą na zorganizowane przeciwdziałanie zarysowującemu się okrążeniu. Jedną z aktywniejszych form zapobieżenia okrążeniu jest rozbicie przynajmniej jednego ze zgrupowań nieprzyjaciela wychodzących na skrzydła i tyły broniących się lub wycofujących wojsk.

Podstawowym warunkiem jest tu pilne śledzenie sytuacji, a szczególnie zgrupowań sił przeciwnika i charakteru jego działań. Zakres przedsięwzięć przeciwdziałania okrążeniu zależy każdorazowo od konkretnej sytuacji, a głównie od możliwości własnych pododdziałków /oddziałów/ oraz sił i składu włączającego się lub okrążającego zgrupowania nieprzyjaciela. Ważne znaczenie ma zabezpieczenie ogniem artylerii oraz zaporami inżynierskimi otwartych skrzydeł i styków oraz obsadzenie we właściwym czasie i utrzymanie ważniejszych rejonów i przedmiotów terenowych na drogach obchodzącego nieprzyjaciela. Okrążeniu należy zapobiegać szybko i w sposób jak najbardziej zdecydowany. Wymaga to od dowódcy, któremu zagraża okrążenie skupienia na kierunku szczególnego zagrożenia ognia większości posiadanych środków, głównie artyleryjskich i przeciwpancernych, a także użycia we właściwym czasie drugiego rzutu lub odwodu oraz odwodu przeciwpancernego i oddziału zaporowego.

Włamanie nieprzyjaciela na styku powinno być likwidowane wspólnym wysiłkiem z sąsiadem. W niektórych przypadkach, gdy przeciwdziałanie okrążeniu przerasta możliwości pułku, dowódca szczebla nadrzędnego może interweniować na jego korzyść ogniem artylerii, uderzeniami lotnictwa, działaniem odwodów i drugich rzutów, a w szczególnych przypadkach użyciem broni jądrowej.

Przeciwdziałanie okrążeniu wymagać będzie przeniesienia wysiłku broniących się wojsk z jednych kierunków na drugie oraz przegrupowania sił i środków w bardzo krótkim czasie.

Kiedy przeciwdziałanie okrążeniu przebiega niekorzystnie

- wówczas dowódca powinien dążyć do zapewnienia jak najlepszych warunków prowadzenia walki w okrążeniu, między innymi poprzez:
- wzmocnienie rozpoznania naziemnego i powietrznego na najbardziej zagrożonych kierunkach oraz wzbranianie nieprzyjacielowi prowadzenia rozpoznania;
  - dokonanie niezbędnych przegrupowań pod kątem potrzeb przyszłej walki, a zwłaszcza odtworzenie odwodów i rozmieszczenie ich na najbardziej zagrożonych kierunkach;
  - zaplanowanie i przygotowanie artyleryjskiego manewru ogniem i pododdziałami;
  - uzgodnienie współdziałania z sąsiadami w celu wspólnego przeciwdziałania powstałemu zagrożeniu;
  - dostosowanie dowodzenia i łączności do potrzeb walki w okrążeniu;
  - przegrupowanie elementów tyłowych i rozmieszczenie ich w środkowej części ugrupowania bojowego, a także wprowadzenie surowego reżimu zużycia amunicji, materiałów pędnych i smarów oraz żywności;
  - wybranie i zabezpieczenie zrzutowisk;
  - przyspieszenie ewakuacji rannych i chorych oraz zbędnego sprzętu i innych środków.

W warunkach groźby okrążenia istnieje zasada, że "wojska, którym grozi okrążenie nie mogą wycofać się z walki bez rozkazu przełożonego".

Dla zapewnienia swobody manewru oraz trwałości obrony okrężnej pułk /batalion/ powinien utrzymać odpowiedni do swych potrzeb rejon.

Rejon obrony okrężnej pułku powinien być takiej wielkości aby odpowiadał jego aktualnym możliwościom obronnym oraz nie stwarzał warunków rozdrabniania sił i środków umożliwiających nieprzyjacielowi rozcięcie zgrupowania obronnego. Należy jednak przy tym pamiętać, że okrążone wojska mogą być opłaczalnym obiektem dla uderzeń broni jądrowej nieprzyjaciela, dlatego w okresie poprzedzającym i podczas okrążenia muszą być przestrzegane wszystkie obowiązujące przedsięwzięcia OPBMR.

Powierzchnia bronionego w okrążeniu rejonu wynikać będzie z treści postawionego zadania do obrony oraz aktualnych możliwości wojsk. Jeżeli w warunkach stosowania BMR pułk otrzy-

mał zadanie bronić rejonu o wymiarach 10x10 km, to ogółem front jego obrony będzie wynosił 40 km, a powierzchnia 100 km². Wychodząc jednak z założenia, że pułk ten broni się w terenie przynajmniej częściowo trudno dostępnym oraz, że przedni skraj i skrzydła oparł odcinkami o naturalne przeszkody, takie jak jeziora, bagna, a nawet lasy stanowiące ok. 50% ogólnego obwodu, to pozostanie mu do obrony 20 km frontu oraz 20 km do dozoru. Widać więc z powyższego, że obrona w okrążeniu z zasady ma w pewnym stopniu charakter obrony na szerokim froncie.

1.3. Właściwości ugrupowania bojowego pułku w okrążeniu

Podczas walki obronnej w okrążeniu ugrupowanie bojowe pułku najczęściej składa się z:

- pododdziałów pierwszego rzutu;
- odwodu /odwodów/ ogólnowojskowego;
- ugrupowania artylerii;
- ugrupowania pododdziałów obrony przeciwlotniczej;
- odwodów specjalnych /OPpanc, OZap/.

Znaczne wydłużenie frontu obrony okrężnej, zmusza zazwyczaj do ugrupowania pułku w jeden rzut z wydzieleniem silnych odwodów ogólnowojskowych i przeciwpancernych rozmieszczonych w dwóch rejonach. Toteż dowódca pułku /pcz/ zmuszony do przyjęcia walki w okrążeniu w oparciu o wybraną rubież okrężną /przedni skraj/, zwykle większość sił wydzieli do pierwszego rzutu, zwłaszcza gdy on stanowić będzie o wykonaniu zadania. Ze względu na konieczną ekonomię sił i środków najsilniej obsadza się kluczowe rejonu pierścienia obrony skupiając na nich główny wysiłek /schemat - zał. nr 2/.

Poszczególne bataliony broniące się na pierwszej pozycji obrony, w zależności od ważności kierunku mogą być ugrupowane w jednym lub w dwóch rzutach. Kierunki trudno dostępne nie muszą być obsadzone przez wojska, wystarczy jeżeli będą dozoruwane i osłaniane ogniem oraz zaporami.

Batalion broniący się w okrążeniu w ramach pułku na kierunku jego głównego wysiłku będzie zazwyczaj ugrupowany w dwa rzuty. Również pułk broniący się w składzie dywizji na głównym kierunku ugrupowuje się z zasady w dwa rzuty. Jednak na kie -

runkach drugorzędnych lub gdy pułk walczy w okrążeniu samo - dzielnie z reguły będzie ugrupowany w jednym rzucie. Artyleria organiczna i przydzielona, ze względu na ogromne potrzeby okrężnego niekiedy manewru ogniem, najczęściej będzie wykorzystywana w sposób scentralizowany i podlegać bezpośrednio dowódcy pułku. Na szczeblu pułku może więc być utworzona grupa artylerii /PGA/, którą z konieczności najcelowiej rozmieszczać na kierunkach najbardziej zagrożonych przez czołgi. Stanowiska ogniowe artylerii do ognia pośredniego w sposób naturalny pogłębiają jednocześnie obronę przeciwpancerną. Centralizacja dowodzenia artylerią rekompensuje w pewnym stopniu brak dostatecznej jej ilości oraz braki amunicji. Zadania artylerii w obronie okrężnej wzrastają, zwłaszcza w warunkach walki bez ogniowej styczności i z wojskami walczącymi poza okrążeniem.

Głównym zadaniem środków obrony przeciwlotniczej staje się osłona przed uderzeniami lotnictwa nieprzyjaciela najważniejszych elementów obrony okrężnej. Pododdziały osłony przeciwlotniczej zazwyczaj rozmieszcza się w środku bronionego rejonu, gdzie znajdować się będzie większość opłacalnych obiektów uderzeń lotnictwa npla, takich jak: drugi rzut, odwody, stanowiska dowodzenia, artyleria, elementy tyłowe itp.

W wypadku braku środków przeciwpancernych, artyleria przeciwlotnicza, a zwłaszcza średniego kalibru może otrzymać dodatkowe zadanie być w gotowości do zwalczania broni pancernej nieprzyjaciela. W tym wypadku SO artylerii plot powinny znajdować się na kierunkach zagrożenia pancernego.

Odwód przeciwpancerny /OPpanc/ organizuje się w pułku zmechanizowanym na bazie organicznej baterii przeciwpancernej. Rejon rozmieszczenia OPpanc wybiera się w miejscu wyprowadzającym na kierunki zagrożone przez czołgi nieprzyjaciela. Dla OPpanc wyznacza się więcej kierunków działania niż w obronie w warunkach normalnych, a rubież rozwinięcia wybiera się bliżej przedniego skraju, gdyż płytkość obrony okrężnej wymaga jak najwcześniejszej reakcji na uderzenia czołgów nacierającego nieprzyjaciela.

Niekiedy przechodząc do walki w okrążeniu dowódca ze względu na duże potrzeby w środkach ppanc zmuszony będzie użyć część czołgów dla wzmocnienia obrony przeciwpancernej podod -

działów piechoty. Konieczność takiej z zasady nie będzie gdy pododdziały będą wyposażone w bojowe wozy piechoty /BWP/. W takich warunkach dowódca pułku zmechanizowanego może organiczny batalion czołgów użyć w całości do wykonania silnych kontrataków na włamującego się nieprzyjaciela. Dla wydzielonych do odwodu /drugiego rzutu/ pododdziałów czołgów wyznacza się rubież ogniowe do strzelania na wprost. Ilość tych rubieży będzie z reguły większa niż w obronie w warunkach normalnych, ze względu na możliwość zagrożenia pancernego z kilku kierunków.

W obronie okrężnej pułku może być tworzony oddział zaporowy, celem wspólnego działania z OPpanc lub do samodzielniego minowania na kierunkach zagrożenia broni pancernej nieprzyjaciela.

2. Właściwości organizacji walki pułku w okrążeniu

2.1. Podjęcie decyzji, rekonesans i postawienie zadań

Walka w okrążeniu jest działaniem wymuszonym przez nieprzyjaciela. Jest ona wynikiem niepomyślnego przebiegu działań w danym miejscu i czasie. Toteż pewne elementy decyzji do walki w okrążeniu powinny być założone i opracowane wcześniej, np. wówczas, gdy podejmowana była decyzja do obrony. Już wówczas w ramach organizacji współdziałania winny być określone zadania dla elementów ugrupowania bojowego w wypadku włamania się npla w głąb obrony i odcięcia części sił broniących się wojsk. Tak więc rejony, od utrzymania których trwałość obrony i które powinny być bronione nawet w okrążeniu z zasady określa się już w zadaniu do obrony.

Z powyższego można sądzić, że w wypadku zarysowującego się okrążenia dowódca posiada już wiele przemyśleń dotyczących walki w okrążeniu. Wypracowując więc decyzję dalszej walki dca uwzględnia tylko zjawiska danej chwili oraz przewidywany dalszy przebieg działań i konfrontując wnioski z poprzednimi przemyśleniami przyjmuje koncepcję walki w okrążeniu.

Typową właściwością pracy dowódcy i sztabu w sytuacji zarysowującego się okrążenia jest skrajnie ograniczony czas na organizację walki w okrążeniu oraz fakt, że wszystkie przedsięwzięcia w jej interesie wykonywane są jednocześnie z prowa-

dzeniem działań z przeważającymi siłami przeciwnika.

Dowódca pułku podejmuje decyzję jak zawsze na podstawie analizy zadania i oceny położenia, szukając w nich jednak odpowiedzi między innymi na następujące pytania:

a/ Podczas analizy zadania:

- jaki jest cel walki w okrążeniu w ramach szczebla nadrzędnego;
- jak długo pułk winien się bronić w okrążeniu;
- kiedy i w jakich warunkach przewidywane jest wyjście z okrążenia.

b/ W ramach oceny położenia:

- jakimi siłami nieprzyjaciel zamyka /zamkną/ pierścieniem okrążenia, kiedy i jakimi siłami może przystąpić do jego likwidacji, gdzie jest najsilniejszy, a gdzie najsłabszy oraz co stanowi największą groźbę dla okrążonych sił;
- gdzie skupić główny wysiłek obrony;
- jakie są możliwości pułku prowadzenia walki okrężnej;
- jak dokonać najszybszego i najprostszego przegrupowania własnych sił i środków;
- gdzie rozmieścić odwody, aby mogły szybko wzmocnić względnie zamienić obezwładnione pododdziały pierwszego rzutu;
- jak zniszczyć nieprzyjaciela w wypadku jego włamania się w głąb obrony;
- w jaki sposób najlepiej wykorzystać walory obronne terenu oraz istniejące przeszkody i zapory;
- jak uchronić pododdziały przed nadmiernymi stratami w wypadku uderzeń jądrowych i chemicznych nieprzyjaciela.

Dopiero po wyjaśnieniu powyższych problemów dowódca jest w stanie podjąć słuszną decyzję zapewniającą wykonanie postawionego zadania. W decyzji dowódca winien określić:

- zamiar działań, a w nim: kolejność i sposób rażenia nieprzyjaciela na prawdopodobnych kierunkach jego natarcia; rejon, od utrzymania których zależy trwałość obrony; ugrupowanie sił i środków oraz charakter manewru;
- zadania bojowe pododdziałów;
- sposób współdziałania elementów ugrupowania bojowego;
- organizację dowodzenia.

Jeżeli warunki pozwolą, to podjętą decyzję z mapy należy udokładnić w terenie podczas rekonesansu. Sposób jego przeprowadzenia oraz zakres rozpatrywanych zagadnień zależy będzie od czasu, jakim dysponuje dowódca i sztab pułku na organizację walki.

Ponieważ czas ten z reguły będzie ograniczony, toteż rekonesans może być prowadzony równolegle w kilku grupach /np. w grupie dowódcy, w grupie szefa sztabu oraz w grupie zastępcy dowódcy ds. linowych/ na szczególnie ważnych kierunkach /rubieżach/.

Treścią pracy podczas rekonesansu w warunkach zarysowującego się okrążenia może być jedynie ostateczne sprecyzowanie w terenie najważniejszych elementów decyzji, jak np. :

- przebiegu przedniego skraju obrony okrężnej;
- rejonów głównego wysiłku obrony;
- ugrupowania bojowego;
- wykorzystania rodzajów wojsk i służb.

Jednocześnie pobyt w terenie dowódcy oraz jego zastępców powinien być wykorzystany dla bezpośredniego postawienia zadań dowódcom pododdziałów.

Jeżeli sytuacja nie pozwala na przeprowadzenie rekonesansu to dowódca p/z /pcz/ stawia zadania bojowe podległym pododdziałom na podstawie podjętej decyzji z mapy. Zadania bojowe w trakcie walki należy przekazywać w formie krótkich rozkazów dla pojedynczych wykonawców przez techniczne środki łączności lub poprzez oficerów sztabu. Dowódca może osobiście udać się do pododdziału broniącego się w rejonie głównego wysiłku w celu osobistego udokładnienia decyzji w terenie i bezpośredniego postawienia zadania wykonawcy. W zasadzie wezwanie podległych dowódców na SD celem postawienia zadań w jednym czasie jest niemożliwe, a ze względu na potrzeby toczącej się walki nie - słuszne, gdyż opuszczenie przez dowódców walczących pododdziałów mogłoby doprowadzić do fatalnych następstw.

2.2. Organizacja współdziałania

W związku z ograniczonym czasem wytyczne do współdziałania z zasady wydaje się jednocześnie ze stawianiem zadań lub bezpośrednio po ich postawieniu. Najdokładniej współdziałanie

organizuje się na najbliższy okres walki, a w następnych zakłada się tylko bardziej prawdopodobne warianty działań.

W trakcie walki współdziałanie należy ciągle udokładniać, doprowadzać do wojsk i podtrzymywać.

Współdziałanie w okrążeniu organizuje się według przewidywanych etapów walki, np:

I etap: Walka w celu zapewnienia dogodnych warunków do organizacji obrony określonej.

W etapie tym dowódca pułku powinien uwzględnić następujące zagadnienia:

- zamiar działań w tym etapie walki;
- sposób i czas opanowania dogodnej rubieży do zorganizowania przedniego skraju obrony określonej;
- rubieże, na które należy wycofać się oraz sposób wycofania;
- sposób i kolejność zmiany ugrupowania bojowego;
- działanie artylerii wyższego szczebla i lotnictwa w celu wsparcia walki w tym okresie;
- sposób wykorzystania własnej artylerii;
- działanie w przypadku obezwładnienia lub zniszczenia jednego z elementów ugrupowania bojowego.

II etap: Walka w celu odparcia uderzeń nieprzyjaciela i utrzymania przedniego skraju.

W etapie tym dowódca winien między innymi określić:

- zamiar działań;
- sposób zwalczania podchodzących lub przygotowujących się do uderzenia zgrupowań nieprzyjaciela;
- działanie wojsk w przypadku uderzeń jądrowych i chemicznych nieprzyjaciela na najbardziej zagrożone w danym okresie elementy ugrupowania bojowego pułku;
- przewidywany charakter manewru części sił z nieatakowanych kierunków;
- sposób współdziałania artylerii, czołgów, lotnictwa i pododdziałów pierwszego rzutu pułku podczas odpierania uderzeń nieprzyjaciela na przedni skraj;

III etap: Walka w celu zniszczenia nieprzyjaciela, który włą - mał się w głąb obrony pułku.

- W etapie tym dowódca winien określić zamiar działań:
- sposób likwidacji nieprzyjaciela, który się włamał w głąb obrony;
  - rubieże wyjściowe do kontrataku, czas ich zajęcia, kierunki kontrataku drugiego rzutu /odvodu/ oraz sposób jego współ - działania z artylerią i pododdziałami /oddziałami/ pierwszego rzutu;
  - działanie OPpanc i OZap w wypadku przerwania się broni panc - cernej nieprzyjaciela;
  - sposób, kolejność i metodę wsparcia walki przez artylerię i lotnictwo.

Prezycja i skuteczność współdziałania pozostają w pro - stej zależności od przemyślanego i elastycznego systemu dowo - dzenia.

2.3. Właściwości organizacji dowodzenia

Dowodzenie wojskami walczącymi w okrążeniu charakteryzu - je się szczególną złożonością. Wynika ono z konieczności czę - sto jednoczesnego reagowania przez dowódcę i sztab pułku na sytuacje zachodzące na kilku różnych kierunkach obrony okręż - nej. Dookólna styczność z aktywnym nieprzyjacielem, wydłużony front obrony, potrzeba stosowania szybkiego manewru siłami i środkami, czynią dowodzenie bardziej skomplikowanym procesem w porównaniu z obroną w warunkach normalnych. Niemały wpływ na dowodzenie wywiera stan psychiczny walczących, którzy często mogą tracić pewność działania, a w sytuacjach krytycznych sta - ją się mniej odporni i skłonni do paniki. Utrzymanie zatem zdolności bojowej, sprężystości i ciągłości dowodzenia w walce w okrążeniu staje się pierwszoplanowym zadaniem dowódcy i szta - bu pułku.

Dowodzenie pułkiem polega na jednolitym kierownictwie do - wódcy, który przygotowuje walkę i kieruje nią przez sztab puł - ku i oficerów dowództwa. Niemniej jednak różnorodność sytuacji zachodzących często w jednym czasie na wielu kierunkach wymaga od dowódcy przemyślanego podziału zadań pomiędzy oficerów do -

wództwa pułku. Sam dowódca bowiem nie jest w stanie dowodzić bezpośrednio wszystkimi i wszędzie. Dlatego też winien on niezależnie od ogólnej odpowiedzialności za całokształt walki pułku skoncentrować szczególną uwagę na kierunkach głównego wysiłku obrony. Na pozostałych kierunkach dowodzenie może powierzyć zastępcy ds. liniowych lub szefowi sztabu, którzy sprawować będą dowodzenie w myśl decyzji dowódcy pułku.

Stanowisko dowodzenia pułku musi pozostać głównym punktem kierowania walką pododdziałów. Najcelowiej rozmieszczać je w środku rejonu obrony pułku, lecz nie na kierunkach najbardziej prawdopodobnego włamania się nieprzyjaciela. Tyłowe stanowisko dowodzenia pułku celowo jest przygotować do funkcji kierowania walką w wypadku zniszczenia stanowiska dowodzenia.

Organizując system dowodzenia należy mieć na uwadze możliwość rozcięcia przez nieprzyjaciela ugrupowania bojowego pułku oraz konieczność kierowania pododdziałami walczącymi w izolowanych rejonach obrony. Zmusza to do odpowiedniego dostosowania systemu łączności oraz podziału oficerów dowództwa.

Doświadczenia minionej wojny światowej oraz późniejszych konfliktów zbrojnych bezspornie wskazują, że okrążone wojska dopóty walczyły skutecznie, dopóki nie załamało się dowodzenie nimi.

2.4. Zabezpieczenie działań bojowych pułku w okrążeniu

Zabezpieczenie działań w okrążeniu podobnie jak w innych rodzajach walki, ma na celu stworzenie wojskom sprzyjających warunków do utrzymania gotowości bojowej, skutecznego użycia środków rażenia, jak najlepszego wykorzystania skutków uderzeń BMR, zapewnienia bezpieczeństwa wojsk oraz utrudnienia działań nieprzyjacielowi.

Rozpoznanie

Rozpoznanie w obronie określonej powinno na czas ustalić skład zgrupowań nieprzyjaciela okrążającego siły pułku; a także określić możliwość podejścia jego kolejnych sił z głębi. Ponadto do zadań rozpoznania należeć będzie śledzenie wszelkiego manewru sił i środków nieprzyjaciela, w celu wykrycia jego przygotowań do uderzeń, a zwłaszcza wykonywanych bronią masowego rażenia.

Cechą charakterystyczną organizacji rozpoznania w walce okrężnej pułku, jest konieczność większego zaangażowania części pododdziałów ogólnowojskowych do działań o charakterze rozpoznawczym. Wynika to ze zwielokrotnionych potrzeb okrężnego rozpoznania, których nie są w stanie wykonać tylko organa rozpoznawcze pułku. Olbrzymie znaczenie ma tu umiejętna integracja rozpoznania rodzajów wojsk pułku, a zwłaszcza rozpoznania artyleryjskiego oraz inżynieryjnego.

Obrona przed bronią masowego rażenia

W przewidywaniu okrażenia dowódca określa najważniejsze przedsięwzięcia związane z obroną pododdziałów przed bronią masowego rażenia i na tej podstawie wydaje wytyczne organizacyjne dla oficerów sztabu oraz szefów rodzajów wojsk i służb, którzy są odpowiedzialni za ich realizację.

Zależnie od sytuacji obrona przed bronią masowego rażenia może być organizowana od nowa - gdy sytuacja uległa radykalnej zmianie, lub tylko odtworzona i uzupełniona - gdy została zorganizowana już poprzednio, a jedynie w toku walk poprzedzających okrażenie została częściowo zdeorganizowana. Gdy w rejonie okrażenia zostały zamknięte przez nieprzyjaciela inne pododdziały, to w ramach ogólnego ich podporządkowania jednemu dowództwu ujmuje się je w jednolity system OPBMR. Specyfiką również jest to, że wojska okrażone nie mogą liczyć na pomoc grup ratunkowych lub pododdziałów zabiegów specjalnych szczebla nadrzędnego lub sąsiadów, od których są odizolowane. Zmusza je to do pełnej samodzielności w tym zakresie.

Im mniej czasu posiadają wojska na organizację obrony, tym szerzej winny wykorzystać ochronne właściwości terenu /wąwozów, dolin, lasów, zarośli/. W terenie pociętym znacznie mniejsza jest skuteczność działania wszystkich czynników rażących wybuchu jądrowego. Należy jednakże uwzględnić również negatywne właściwości terenu. Na przykład w lesie mogą powstać pożary, w wąwozach, dolinach, masywach leśnych i zaroślach mogą przez czas dłuższy pozostawać pary środków trujących i biologicznych aerozoli.

Obrona przeciwlotnicza

Ze względu na to, że działalność lotnictwa nieprzyjacie-

ła będzie nacelowana w zasadzie na obiekty rozmieszczone w centralnej części rejonu okrążenia, główny wysiłek obrony przeciwlotniczej będzie skierowany na osłonę znajdujących się tam elementów ugrupowania bojowego. Skuteczność bombardowania, a zwłaszcza bezpieczeństwo okrążających się, zmusić może lotnictwo bombowe nieprzyjaciela do wykonywania uderzeń z niskich pułapów. W tej sytuacji bardzo ważną rolę w systemie obrony przeciwlotniczej spełniać będą takie środki jak: ZSU-23-4, pkm, rakiety plot typu "STRZAŁA" oraz ogień broni pokładowej lub ogień salwowy broni strzeleckiej.

Broniące się w okrążeniu wojska w większości przypadków będą znajdowały się poza strefą osłony szczębla nadrzędnego. Biorąc ponadto pod uwagę stosunkowo niewielką ilość sił i środków obrony przeciwlotniczej w pułku zmechanizowanym /pułku czołgów/ można przyjąć, że obrona przeciwlotnicza broniącego się w okrążeniu pułku oparta będzie tylko na bezpośredniej osłonie wojsk i obiektów.

Ubezpieczenie:

Ubezpieczenie w warunkach obrony w okrążeniu zorganizowane jest na takich samych zasadach, jak w obronie. Charakterystyczna jednak będzie konieczność wystawienia ubezpieczenia lub zorganizowanie pozycji przednich na rubieżach, które dowódca zdecydował opuścić ze względu na konieczność skrócenia frontu obrony w okrążeniu. Ponadto w istniejących lukach należy prowadzić ciągłe patrolowanie, a jeżeli sytuacja wymaga wydzielić dla ich osłony specjalne pododdziały. Na nieobsadzonych odcinkach organizuje się system zapór inżynieryjnych, w powiązaniu z przeszkodami naturalnymi oraz systemem przygotowanych ogni artyleryjskich. Ponadto na te odcinki planuje się manewr odwodów.

Maskowanie:

Maskowanie obejmuje czynności wykonywane w celu osiągnięcia zaskoczenia, zapewnienia skrytości działań i rozmieszczenia wojsk, wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd co do ugrupowania i zamiaru wojsk własnych oraz utrudnienia mu użycia broni jądrowej i innych środków rażenia. W walce okrężnej pułku szczególną uwagę należy zwrócić na ukrycie przygotowywanych w

głębi głównych rejonów obrony, gdy zakłada się skrócenie frontu obrony. Ponadto wymaga maskowania manewr sił i środków w ramach dokonywanego przegrupowania pułku. Wszystkie elementy ugrupowania bojowego winny wykorzystywać wszelkie środki i sposoby dla ukrycia się przed obserwacją naziemną i powietrzną nieprzyjaciela oraz wprowadzenia go w błąd. Maskowanie biorących się w okrążeniu wojsk jest utrudnione ze względu na nie duże rozmiary rejonu oraz stosunkowo duże zagęszczenie w nim siły żywej i sprzętu.

Zabezpieczenie tyłowe:

Materiałowo-techniczne i medyczne zabezpieczenie wojsk walczących w okrążeniu jest szczególnie trudne i skomplikowane. Trudność wynika głównie z niemożliwości zaopatrzenia drogą lądową oraz ciężkich warunków zaopatrywania okrążonych wojsk drogą powietrzną. Wyjątkowego więc znaczenia nabiera w tych warunkach sprawa dokładnego przemyślenia i zaplanowania zabezpieczenia tyłowego.

Dlatego też już w okresie zarysowującego się okrążenia oraz walki w celu przeciwdziałania okrążeniu dowódca przy pomocy aparatu kwatermistrzowskiego i technicznego powinien:

- uzupełnić ruchome zapasy środków materiałowych, a nawet gdy to możliwe złożyć dostateczną ilość zapasów doraźnych na ziemi;
- przegrupować do wewnątrz bronionego okręgu rejonu składy amunicji, materiałów pędnych, żywności oraz zorganizować ich obronę i osłonę;
- ewakuować rannych i niepotrzebny sprzęt;
- przygotować odpowiednie miejsca na zrzuty lotnicze oraz lądowiska śmigłowców i zabezpieczyć je;
- ustalić jak najoszczędniejsze normy zużycia środków materiałowych oraz wprowadzić surową kontrolę przestrzegania zarządzeń w tej dziedzinie.

Ograniczone możliwości zaopatrzenia zmuszają do ściśle scentralizowanego dysponowania środkami materiałowymi, a szczególnie w dziedzinie zaopatrywania pododdziałów w amunicję. Taki system umożliwia bowiem szerokie stosowanie manewru środkiem zaopatrzenia.

3. Prowadzenie przez pułk /pz.pcz/ walki w okrążeniu oraz współdziałanie z wojskami walczącymi poza okrążeniem

Bezpośrednio po zamknięciu pierścienia okrążenia pułku nieprzyjaciel zwykle przez pewien okres nie będzie posiadał najważniejszych sił dla likwidacji naszych wojsk. W tej fazie walki najważniejszym celem przeciwnika będzie rozwinięcie działań w głąb i dla jego realizacji w pierwszej kolejności wykorzystywał on swoje odwody. Można więc przypuszczać, że w ciągu pierwszych kilku lub nawet kilkunastu godzin okrążenia, działania nieprzyjaciela ograniczą się do zlokalizowania naszych wojsk w danym rejonie, zamknięcia najdogodniejszych kierunków wyjścia z niego /a zwłaszcza dróg/ oraz ewentualnego zacieśnienia pierścienia okrążenia.

Dopiero w następnym okresie, niekiedy nawet na drugi dzień, po dokonaniu w nocy przegrupowań i podciągnięciu odwodów, nieprzyjaciel będzie mógł przystąpić do likwidacji okrążonych wojsk. Oczywiście taki przebieg wydarzeń może mieć miejsce w przypadku okrążenia znaczniejszych sił np. oddziału lub związku taktycznego, natomiast mniejsze siły nieprzyjaciel może zlikwidować w ciągu kilku godzin.

Zawsze jednak pierwszy okres względnej bierności nieprzyjaciela należy wykorzystać dla obsadzenia najdogodniejszych rubieży przedniego skraju. W przypadku, gdy nieprzyjaciel nie zdążył jeszcze zacieśnić pierścienia okrążenia rejonu, którego wymiary znacznie przekraczają możliwości obronne wojsk, należy wybrać i obsadzić w tym okresie rubież pogodną w głębi, a na poprzedniej pozostawić ubezpieczenia bojowe lub zorganizować pozycję przednią celem wprowadzenia przeciwnika w błąd co do przebiegu właściwego przedniego skraju.

Jeżeli nieprzyjacielowi już w pierwszym okresie udało się opanować na niektórych kierunkach taktycznie ważne punkty terenowe mogące mieć wpływ na późniejszy przebieg walki, to należy natychmiast przystąpić /nawet w nocy/ do działań mających na celu odzyskanie ich oraz umocnienie. Uderzenia na przeciwnika powinny być gwałtowne, niespodziewane bez metodycznego ogniowego przygotowania, lecz wsparte krótką, gwałtowną jedną nawałą ogniową, wykonaną przez możliwie dużą ilość artylerii.

Do czasu rozpoczęcia przez nieprzyjaciela działań likwidacyjnych należy uporządkować okrążone pododdziały, ująć je w wymaganą strukturę organizacyjną oraz dokonać ostatecznych przegrupowań i przygotowania manewru odwodów. Również rozpoznanie powinno dostarczyć na czas niezbędnych danych o stanie i prawdopodobnym działaniu nieprzyjaciela. Wiadomości te mogą być wykorzystane dla dezorganizacji przegrupowań przeciwnika oraz utrudnienia mu wykonania przygotowanych uderzeń.

Pododdziały muszą wykorzystać każdy mniej aktywny okres nieprzyjaciela dla umacniania punktów oporu i rejonów obrony pod względem inżynieryjnym, a także doskonalenia systemu ognia oraz współdziałania, szczególnie na najgroźniejszych kierunkach.

Doniosłe znaczenie ma zorganizowanie w odpowiednim czasie współdziałania okrążonego zgrupowania z wojskami znajdującymi się poza okrążeniem.

Szczególnie dokładnie należy uzgodnić:

- sposób rażenia ważniejszych zgrupowań nieprzyjaciela środkami własnymi i wojsk znajdujących się poza okrążeniem;
- obiekty uderzeń jądrowych, lotnictwa i artylerii, a na wybrzeżu - marynarki wojennej;
- sposób współdziałania artylerii przeciwlotniczej z wspierającym lotnictwem;
- sygnały współdziałania i rozpoznania wojsk własnych.

Konieczne jest także dokładne oznakowanie położenia okrążonych wojsk w czasie działań własnego lotnictwa oraz uzgodnienie rejonów i sposobu oznakowania lotnisk /lądowisk/ dla samolotów /śmigłowców/, jak również rejonów zrzutu ładunków /zasobników/.

W celu nękania i psychicznego oddziaływania na broniące się w okrążeniu wojska, nieprzyjaciel może stosować uderzenia ogniowe i chemiczne oraz dążyć przy pomocy wszelkich środków do załamania w żołnierzach woli walki i wywołania paniki.

W tych warunkach praca partyjno-polityczna powinna być naceLOWANA na przekonanie obrońców o celowości walki w okrążeniu, o realnych możliwościach uzyskania prowadzenia, zadania nieprzyjacielowi strat i zorganizowanym wyjściu z okrążenia.

Należy przewidywać, że przeciwnik przystępując do likwi-

dacji naszych wojsk może wykonać uderzenia jądrowe i w ślad za nimi przystąpić do rozcięcia bronionego rejonu na kilka odizolowanych części. Dlatego duże znaczenie ma wykrycie oznak świadczących o przygotowaniach nieprzyjaciela do użycia broni masowego rażenia. W miarę ustalania tych oznak należy:

- uprzedzić pododdziały o mogących nastąpić uderzeniach jądrowych nieprzyjaciela i zarządzić gotowość do podjęcia przedsięwzięć w zakresie obrony przed bronią masowego rażenia;
- wzmocnić obserwację przedniego skraju nieprzyjaciela, a także rozpoznania promieniowania w całym rejonie obrony okrężnej;
- dokonać przegrupowania sił i środków zgodnie z zarysowującymi się kierunkami uderzeń nieprzyjaciela;
- utrzymywać w pełnej gotowości system ostrzegania i powiadamiania;
- w miarę napływu danych udokładniać zadania pododdziałom.

W czasie ogniowego przygotowania nieprzyjaciela, siły żywe i środki ogniowe powinny znajdować się w ukryciach w pełnej gotowości do odparcia natarcia nieprzyjaciela. Odparcie ataku nieprzyjaciela wykonuje się z pełnym natężeniem ognia i siły zwłaszcza pododdziałów pierwszego rzutu. Głównym zadaniem tych pododdziałów jest wykrwawienie nacierającego nieprzyjaciela i stworzenie warunków dla skutecznego wykonania kontrataku.

Na odcinek zagrożony szczególnie przez broń pancerną nieprzyjaciela wysuwa się odwód przeciwpancerny oraz oddział zaporowy, które zajmują przygotowane rubieże, z zadaniem załamania natarcia przeciwnika oraz osłony rozwinięcia do kontrataku drugiego rzutu lub odwodu.

W wypadku jednoczesnego włamania nieprzyjaciela na dwóch lub więcej kierunkach, dowódca powinien zdecydować, które włamanie stwarza większe niebezpieczeństwo i tam skupić większość sił dla likwidacji włamania. Jednocześnie należy podjąć wszelkie możliwe kroki w celu niedopuszczenia do włamania się nieprzyjaciela na innych odcinkach. Po zlikwidowaniu włamania na najgroźniejszym kierunku, dowódca dokonuje manewru sił i środków na kolejne zagrożone odcinki. W niektórych przypadkach dla załamania natarcia przeciwnika wystarczy wykorzystać ześrodko-

wany ogień większości lub całości artylerii. Szczególnie skutecznie mogą załamać natarcie nieprzyjaciela pododdziały czołgów wysunięte z odwodu na rubieże ogniowe, a zwłaszcza, gdy zostały one z góry przygotowane.

Kontratak musi być tak przygotowany, aby miał pełną szansę powodzenia i osiągnięcia założonego celu. Dlatego należy zapewnić na danym kierunku wymaganą przewagę ilościową nad przeciwnikiem, a ponadto wykorzystać maksymalnie przewagę w położeniu poprzez uderzenie w skrzydło nieprzyjaciela /unikając uderzeń czołowych/. Należy przy tym dążyć do wykorzystania wszystkich możliwych form zaskoczenia.

Dowódca okrążonego pułku po wykorzystaniu do kontrataku odwodu powinien dążyć do jego odtworzenia w jak najkrótszym czasie. Do tego celu może użyć część pododdziałów broniących się na kierunkach nieatakowanych przez nieprzyjaciela, lub wykliniowanych z walki na kierunku wykonywanego kontrataku.

Jeżeli okaże się, że planowany kontratak w zaistniałej sytuacji taktycznej nie rokuje większych szans powodzenia, to nie należy go wykonywać za wszelką cenę. Może bowiem okazać się bardziej celowe wykorzystanie przeznaczonych do kontrataku sił dla pogłębienia obrony na kierunku natarcia nieprzyjaciela.

Szczególnie niebezpieczne może okazać się rozcięcie ugrupowania okrążonych sił, toteż w obronie okrężnej główny wysiłek walki winien być nacelowany na zachowanie zwartości ugrupowania bojowego. Jeżeli jednak nieprzyjacielowi uda się zagrozić odcięciem części broniących się wojsk, a brak jest szans na skuteczne przeciwdziałanie temu, to niekiedy celowo jest dążyć do wyprowadzenia sił z zagrożonego rejonu i wzmocnienia nimi obrony sił głównych. Utrata części terenu może okazać się bardziej opłacalna, niż odizolowanie poszczególnych elementów ugrupowania bojowego. Rozkawałkowanie wojsk okrążonych na części zmniejsza ich odporność, utrudnia współdziałanie oraz manewr, a ułatwia natomiast nieprzyjacielowi kolejną likwidację poszczególnych zgrupowań.

W czasie walki należy przestrzegać ścisłej dyscypliny ognia ze względu na ograniczoną ilość amunicji i niezwykle utrudnione warunki jej uzupełnienia.

Walka okrążonych sił pułku może być wsparta przez szcze-

bel nadrzędny działaniem lotnictwa lub ogniem artylerii, o ile zasięg na to pozwala. Niekiedy decydujące dla losów obrony w okrążeniu mogą być wykonywane przez przełożonego uderzenia jądrowe, zwłaszcza na odwoły nieprzyjaciela, jego artylerię, a głównie środki przenoszenia broni masowego rażenia.

Walka w okrążeniu jest szczególnie trudna. Historia wojen dostarcza wiele przykładów bezprzykładnego męstwa okrążonych wojsk. Są one dowodem, że stała aktywność, wytrzymałość i upór w walce, umiejętne stosowanie manewru, zaskoczenie wroga, osobisty przykład i waleczność dowódców i żołnierzy, a także wysoki stan moralno-polityczny są rękojmią powodzenia i osiągnięcia zwycięstwa również i w tym tak skomplikowanym rodzaju działań bojowych.

WYJŚCIE PUŁKU Z OKRĄŻENIA

1. Ogólne zasady wyjścia pułku /pz.pcz/ z okrążenia

Wyjście z okrążenia jest w sposób naturalny powiązane z walką wojsk w okrążeniu i stanowi jej zamierzony kolejny etap. Będąc formą działań zaczepnych, które przygotowuje obrona, musi ono rodzić się organizacyjnie już w okresie jej trwania. Dlatego też, już podczas walki w okrążeniu należy mieć na uwadze zapewnienie jak najkorzystniejszych warunków wyjścia wojsk z okrążenia w myśl podjętej decyzji.

Wyjście z okrążenia może nastąpić tylko na rozkaz przełożonego. Pułk zmechanizowany /pułk czołgów, oddział zbiorczy/ może otrzymać zadanie wyjścia z okrążenia bezpośrednio po zaistnieniu okrążenia, kiedy nieprzyjaciel nie zdążył jeszcze stworzyć silnego pierścienia okrążenia na wszystkich kierunkach, lub po pewnym okresie walki obronnej, gdy spełniła już ona swój cel, a dalsze działania wojsk w oderwaniu nie dają żadnych korzyści siłom głównym znajdującym się poza okrążeniem. Należy tu jednak nadmienić, że im dłużej trwa walka wojsk w okrążeniu, tym bardziej zmniejszają się ich możliwości samodzielnego wyjścia z okrążenia.

1.1. Warunki i sposoby wyjścia pułku /pz.pcz/ z okrążenia

Wyjście z okrążenia może następować w różnorodnych warunkach, na które głównie złożą się:

- sposób i zakres stosowania przez walczące strony broni masowego rażenia;
- skład, możliwości bojowe oraz charakter działań nieprzyjaciela na danym obszarze;
- oddalenie nieokrążonych wojsk własnych, ich możliwości udzielenia pomocy w okresie wyjścia z okrążenia oraz dalsze ich działanie;
- ilość ocalałych i sprawnych do walki ludzi i sprzętu, stan zapasów środków materiałowych, stopień wyszkolenia oraz morale okrążonych wojsk;
- rezultat walki lotnictwa o panowanie w powietrzu;
- charakter terenu, warunki atmosferyczne, pora roku i doby.

Aktualnie istniejące warunki pola walki wywierać będą decydujący wpływ na sposób działania wojsk podczas wyjścia z okrążenia. Jeżeli więc chcemy określić główne założenia sposobów wyjścia z okrążenia, to musimy założyć pewne warunki sytuacji taktycznej, a niekiedy i operacyjnej, Tak np:
Gdy wojska walczące na zewnętrznym pierścieniu okrążenia mogą oddziaływać na korzyść okrążonych przez wykonanie uderzeń bronią masowego rażenia, lotnictwem i artylerią na okrążające zgrupowania nieprzyjaciela oraz poprzez zbieżne uderzenie wojsk lub przerzucenie desantu w rejon okrążenia, wówczas z zasady wykonuje się uderzenie na spotkanie z siłami nacierającymi z zewnątrz.

Jeżeli zgrupowanie szczebla nadrzędnego przechodzi lub wznawia działania zaczepne, a okrążone wojska zachowały wysoką zdolność bojową i mogą przejść do natarcia z realną szansą pobicia jednego ze zgrupowań blokującego je nieprzyjaciela, wówczas nie celowe staje się uderzenie na spotkanie z nacierającymi wojskami z zewnątrz okrążenia. W takim wypadku okrążone wojska winny rozwinąć wyjście z okrążenia w natarciu dla wykonania określonego zadania na kierunku zgodnym z kierunkiem ogólnego natarcia.

Znacznie trudniejsze będzie wyjście z okrążenia wówczas, gdy przełożony nie posiada możliwości działań zaczepnych /nawet z ograniczonym celem/ oraz nie jest w stanie udzielić jakiegokolwiek pomocy okrążonym wojskom. Taka sytuacja może wyniknąć gdy zasadnicze zgrupowanie wojsk własnych prowadzi ciężkie walki obronne lub nawet wycofuje się pod naporem przeważających sił nieprzyjaciela. W takim przypadku okrążony pułk /oddział zbiorczy/ samodzielnie wychodzi z okrążenia na kierunku działań wojsk własnych, walczących poza okrążeniem.

Wyjście z okrążenia w ostatnim przypadku jest szczególnie trudne ze względu na konieczność przebiccia się nie tylko przez wewnętrzny pierścień okrążenia, ale również przez siły nieprzyjaciela walczące na froncie zewnętrznym.

W każdej sytuacji największą rolę będą spełniać uderzenia broni masowego rażenia wykonywane przez przełożonego na zgrupowania i obiekty nieprzyjaciela stanowiące główną groźbę dla wychodzących z okrążenia wojsk. Jednak ostateczny sukces

będzie ponadto uzależniony od:

- właściwego wyboru kierunku i czasu wyjścia z okrążenia;
- stworzenia odpowiedniej przewagi w siłach i środkach na odcinku przełamania;
- wykorzystania czynnika zaskoczenia przeciwnika co do czasu, kierunku i sposobu wyjścia z okrążenia;
- właściwego wykorzystania rezultatów uderzeń broni masowego rażenia na ugrupowanie nieprzyjaciela wykonywanych przez wojska własne walczące poza okrążeniem;
- skutecznego zabezpieczenia pododdziałów przed skutkami uderzeń jądrowych nieprzyjaciela;
- zorganizowania ścisłego współdziałania zarówno wewnątrz zgrupowania wychodzącego z okrążenia, jak również z wojskami działającymi na zewnętrznym froncie;
- zdecydowanego działania wszystkich elementów ugrupowania bojowego i zachowania wysokiej dyscypliny;
- ciągłości oraz elastyczności dowodzenia.

1.2. Wybór kierunku i czasu wyjścia z okrążenia

W całokształcie przedsięwzięć podejmowanych w celu wyjścia z okrążenia, szczególne znaczenie posiada właściwy wybór kierunku i odcinka przełamania oraz czasu uderzenia.

Podczas wyboru kierunku wyjścia z okrążenia i odcinka przełamania dowódca pułku /pz,pcz/ powinien uwzględnić:

- słabe miejsca w ugrupowaniu nieprzyjaciela, rozmieszczenie jego odwodów oraz możliwość ich manewru;
- formy, zakres i terminy działań szczebla nadrzędnego na korzyść wojsk wychodzących z okrążenia;
- sytuację skażeń i zakażeń oraz działanie własnego lotnictwa;
- warunki terenowe, możliwości wyprowadzenia artylerii i środków transportu oraz możliwości szybkiego i skrytego działania -- nia w celu połączenia się z siłami głównymi;
- rubież dogodną do przegrupowania się po wyjściu z okrążenia stosownie do przyszłych działań;
- posiadane ilości zapasów środków materiałowych, a głównie amunicji i materiałów pędnych i smarów.

W warunkach skutecznego obezwładnienia nieprzyjaciela bronią jądrową kierunek głównego uderzenia może być wybrany na

odcinku nawet największego skupienia jego sił i środków. Zapewni to bowiem wojskom wychodzącym z okrążenia możliwość szybkiego zniszczenia ocalałych sił nieprzyjaciela, zmniejszy groźbę jego uderzeń ze skrzydeł oraz umożliwi wykorzystanie najdogodniejszych kierunków. Należy mieć na uwadze, że uderzenia jądrowe będą najczęściej wykonywane na odwody nieprzyjaciela rozmieszczone w głębi, a nie na wojska znajdujące się w bezpośredniej styczności z okrążonymi siłami. W tej sytuacji w okresie przełamania wojska wychodzące z okrążenia nie będą początkowo w pełni wykorzystywać skutków uderzeń jądrowych na nieprzyjaciela. Dopiero w głębi zaistnieją sprzyjające warunki do szybkiego posuwania się naprzód, zniszczenia niedostatecznie obezwładnionych ognisk oporu nieprzyjaciela i szybkiego połączenia się z własnymi wojskami.

Jeżeli jednak działania prowadzone są bez użycia broni masowego rażenia lub gdy szczebel nadrzędny stosuje ją tylko w bardzo ograniczonej ilości, wówczas główne uderzenie pułk wykonuje na odcinku najściślej bronionym przez przeciwnika lub tam, gdzie stwierdzono w jego ugrupowaniu luki, a teren sprzyja użyciu wojsk.

Niekiedy dla uzyskania zaskoczenia główne uderzenie można wykonać na kierunku, który nieprzyjacielowi ze względu na trudno dostępny teren lub z innych przyczyn może wydawać się niedogodny do wyjścia z okrążenia. Innym działaniem mogącym zaskoczyć nieprzyjaciela jest wyjście w kierunku przeciwnym w stosunku do położenia sił głównych będących poza okrążeniem. Może ono mieć miejsce, gdy wyjście z okrążenia nie jest powiązane z uderzeniami BMR oraz przy posiadaniu dostatecznych zapasów paliwa. Ujemną stroną tego sposobu jest wydłużony w czasie i przestrzeni manewr w kierunku sił głównych po wyjściu z okrążenia. Jeżeli wykonuje się uderzenie na spotkanie z nacierającymi zbieżnie wojskami, to kierunki działania muszą być z nimi szczegółowo uzgodnione.

Szerokość odcinka przełamania na wybranym kierunku głównego uderzenia zależy każdorazowo od możliwości bojowych wojsk wychodzących z okrążenia, od charakteru działań nieprzyjaciela i właściwości terenu. Jeżeli nie stosuje się broni masowego rażenia lub jest ona użyta na cele położone w głębi, to ogólne

obliczenia potrzeb w ludziach i sprzęcie obowiązują jak przy przełamaniu w warunkach konwencjonalnych.

W celu odciążenia części sił nieprzyjaciela z kierunku głównego uderzenia, można pozorować uderzenia na innych kierunkach /odcinkach/. Działania demonstracyjne winny ukryć przed nieprzyjacielem rzeczywiste zamiary okrążonych wojsk, utrzymać go w niepewności, zmusić do rozdzielenia swego wysiłku oraz zaangażowania sił na pozorowanym kierunku. Tego rodzaju działania pozorujące muszą posiadać dużą dozę prawdopodobieństwa, dlatego należy przewidywać je na tych kierunkach, na których nieprzyjaciel spodziewa się przełamania. Dopuszczalny tu jest cały arsenał maskowania, dezinformacji oraz tzw. "fortelu wojennego".

Początek rozpoczęcia przełamania siłami wojsk okrążonych i wojsk nacierających z zewnątrz ustala przełożony. Najdogodniejszą porą do wyjścia z okrążenia jest noc lub warunki złej widoczności jak: mgła, deszcz, zamieć itp. Pozwalają one na skryte przegrupowanie sił i środków, przygotowanie przełamania oraz zaskoczenia przeciwnika.

W wielu wypadkach wyjście z okrążenia jest nawet możliwe tylko i wyłącznie nocą lub w warunkach ograniczonej widoczności. Takie przypadki będą miały miejsce w wypadku znacznej przewagi nieprzyjaciela w siłach i środkach, a zwłaszcza w lotnictwie. W nocy nie jest konieczne wykonywanie ogniowego przygotowania ataku, co nie jest bez znaczenia zwłaszcza, gdy okrążony posiada małą ilość amunicji, jednak w wypadku niepowodzenia artyleria powinna być gotowa do wykonania ognia.

Sytuacja bojowa może podyktować wyjście z okrążenia również w porze dziennej. Sytuacja taka zaistnieje, gdy:

- powodzenie wyjścia warunkują wykonywane w ciągu dnia uderzenia jądrowe wojsk raketowych lub lotnictwa szczebla nadrzędnego;
- zachodzi konieczność skoordynowania wyjścia z okrążenia z działaniami wojsk frontu zewnętrznego, które odgrywają w rozbiciu nieprzyjaciela główną rolę;
- zakończenie przegrupowania do końca nocy jest z różnych przyczyn niemożliwe;
- zachodzi konieczność jak najszybszego wyjścia z okrążenia ze

względu na możliwość wzmocnienia przez nieprzyjaciela frontu okrążenia.

1.3. Ugrupowanie bojowe pułku do wyjścia z okrążenia

/załącznik nr 3/

Podczas tworzenia zgrupowania sił i środków do przełamania frontu okrążenia należy uwzględniać: konieczność utrzymania przez pewien czas zajmowanego rejonu: potrzebę przeciwdziałania atakom nieprzyjaciela; potrzebę przełamania, wyjścia z okrążenia i przejścia przez teren wroga. Doświadczenia drugiej wojny światowej uczą, że ugrupowanie bojowe wojsk wychodzących z okrążenia winno składać się z:

- zgrupowania przełamującego pierścień okrążenia;
- pododdziałów /grup osłony/;
- odwodu ogólnowojskowego;
- grupy /pododdziału/ artylerii;
- ugrupowania pododdziałów obrony przeciwlotniczej;
- odwodu przeciwpancernego i oddziału zaporowego.

Zgrupowanie przełamujące ma zadanie przełamać pierścień okrążenia oraz rozwijać natarcie na wybranym kierunku do czasu połączenia się z własnymi wojskami. Wykonuje ono najodpowiedzialniejsze zadanie, od którego uzależnione jest wyjście wojsk z okrążenia i dlatego w jego skład wydziela się od 1/2 do 2/3 sił znajdujących się w okrążeniu oraz większość czołgów i artylerii. Zgrupowanie to wykorzystuje skutki wykonywanych uderzeń jądrowych oraz wsparcie lotnictwa.

Przy ustaleniu składu zgrupowania przełamującego należy uwzględnić potrzebę dokonywania jak najmniejszych przegrupowań. Wskazane jest wyznaczać w jego skład pododdziały w możliwie organicznych składach /unikając ich wymieszania/, ponieważ ułatwia to organizację dowodzenia i kierowania walką.

Aby zabezpieczyć wyjście pozostałych sił w ślad za zgrupowaniem przełamującym powinno ono być w stanie przebić w ugrupowaniu nieprzyjaciela korytarz, uniemożliwiający przestrzelanie wychodzących wojsk ogniem broni maszynowej, a nawet skutecznym ogniem na wprost środków przeciwpancernych i artylerijskich przeciwnika.

Pododdziały /grupy/ osłony wyznacza się w celu:

- obrony zajmowanego rejonu do czasu przełamania pierścienia okrążenia przez ugrupowanie przełamujące;
- zapobieżenia zamknięcia przez nieprzyjaciela dokonanego wyłomu w czasie wychodzenia wojsk z rejonu okrążenia;
- zabezpieczenia skrzydeł i tyłów sił głównych podczas zorganizowanego wyjścia wojsk z okrążenia.

Ilość i skład elementów osłony może być różna i zależy każdorazowo od potrzeb i możliwości w tym zakresie. Na przykład wychodzący z okrążenia pułk może zorganizować w określonej sytuacji dwa pododdziały osłony skrzydeł oraz jeden pododdział osłony tyłów wychodzącego zgrupowania. Taki pododdział osłony tyłów w sile do batalionu będzie bronił rejonu do czasu przełamania okrążenia, a następnie osłaniał tyły sił głównych wychodzących wojsk na zasadzie działań arriergardy.

Elementami osłony z zasady dowodzi bezpośrednio dowódca wychodzącego z okrążenia pułku /pz,pcz/. Niekiedy pododdziały osłony /skrzydeł/ mogą wchodzić początkowo w skład zgrupowania przełamującego do czasu obsadzenia rubieży obronnych na skrzydłach wywalzonego korytarza. Odejście pododdziałów osłony na kolejną rubież może być dokonane tylko na rozkaz /sygnał/ dowódcy pułku. Podczas odejścia na kolejną rubież pododdziały osłony w szerokim zakresie stosują zapory inżynieryjne oraz zasadzki ogniowe.

Odwód ogólnowojskowy wychodzącego z okrążenia pułk /pz,pcz/ rozmieszcza się w rejonie zapewniającym jego gotowość do wsparcia walki pododdziałów osłony, lub rozwinięcia powodzenia zgrupowania przełamującego.

Artyleria wychodzącego z okrążenia pułku obezwładnia i niszczy siłę żywą i środki ogniowe nieprzyjaciela na kierunku uderzenia zgrupowania przełamującego oraz wspiera walkę elementów osłony. Większość lub nawet całość artylerii okrążonych wojsk będzie z zasady w okresie przełamania scentralizowana i nacelowana na wykonanie zadań na kierunku wyjścia z okrążenia. Po dokonaniu przełamania możliwa jest częściowa decentralizacja artylerii polegająca na podporządkowaniu niektórych jej pododdziałów elementom osłony dla zabezpieczenia ich walki na kolejnych rubieżach.

Środki osłony przeciwlotniczej w okresie organizacji wyjścia z okrążenia i przełamania z zasady główny wysiłek skupiają na osłonę pododdziałów wchodzących w skład zgrupowania przełamującego. Innymi opłacalnymi obiektami mogą być zgrupowania artylerii na stanowiskach ogniowych, stanowiska dowodzenia itp.

Odwód przeciwpancernej i oddział zaporowy rozmieszczają się z reguły w pobliżu siebie za zgrupowaniem przełamujących w gotowości do osłony zagrożonych jego skrzydeł oraz odparcia broni pancernej nieprzyjaciela na kierunkach jej uderzeń.

1.4. Wykorzystanie rodzajów wojsk i służb pułku /pz,pcz/ przy wyjściu z okrążenia

Wojska zmechanizowane z racji uniwersalnego wyszkolenia taktycznego oraz różnorodnego uzbrojenia również w warunkach wyjścia z okrążenia mogą w większości przypadków stanowić trzon głównych elementów ugrupowania bojowego.

Ze względu na to, że przełamanie okrążenia najczęściej odbywa się nocą oraz w warunkach ograniczonej widoczności, piechota będzie stanowiła główną siłę zgrupowania przełamującego. Jeżeli atak nocny ze względu na konieczność zaskoczenia nieprzyjaciela nie jest poprzedzony ogniowym przygotowaniem, lub gdy wykonywany jest na silną obronę przeciwpancerną, wówczas pododdziały wykonują go w szyku pieszym. Po opanowaniu czołowych punktów oporu nieprzyjaciela pododdziały atakujące pieszo wykorzystują towarzyszące im transportery opancerzone i szybko rozwijają natarcie w głąb torując drogę dla pozostałych elementów ugrupowania bojowego.

Podczas wyjścia z okrążenia w dzień na kierunku wykonywanych uderzeń jądrowych, pododdziały piechoty atakują na transporterach lub bojowych wozach piechoty i działają według ogólnych zasad natarcia. Pododdziały osłony stawiają opór na kolejnych rubieżach zgodnie z opracowanym planem wyjścia.

Większość czołgów należy użyć w składzie zgrupowania przełamującego zwłaszcza gdy: - wyjście z okrążenia następuje w porze dziennej;
- atak wymaga gwałtownego i silnego uderzenia;

- brak dostatecznie silnego wsparcia ogniowego artylerii;
- zachodzi potrzeba szybkiego wykorzystania skutków uderzeń broni masowego rażenia.

Część czołgów celowo jest przydzielć pododdziałom osłony. Takie walory bojowe czołgów jak silny ogień, szybki manewr i odporność powodują, że w walce pododdziałów osłony spełniają one bardzo ważną rolę. Z tych samych przyczyn czołgi mogą być wykorzystane po przełamaniu pierścienia okrążenia w składzie awangardy.

Podczas wyjścia z okrążenia w nocy czołgi nie powinny nacierać przed piechotą, lecz w jej ugrupowaniu wspierając ją ogniem.

Artyleria do ognia pośredniego w okresie przełamania pierścienia okrążenia najczęściej w całości lub w większości, użyta będzie scentralizowanie /PGA/ dla wykonania nawały ogniowej poprzedzającej atak zgrupowania przełamującego oraz dla wsparcia walki pododdziałów osłony. Czas trwania nawały ogniowej będzie głównie uzależniony od stanu zapasów amunicji artyleryjskiej oraz ilości artylerii. Dąży się, aby nawała ogniowa była krótka, lecz o największym natężeniu ognia. Długotrwałe ogniowe przygotowanie demaskuje kierunek wyjścia z okrążenia i daje przeciwnikowi możliwość wykonania manewru siłami i środkami. Po dokonaniu przełamania różnorodność form walki prowadzonej przez oddzielne pododdziały w różnych kierunkach i rejonach podpowiada konieczność częściowej decentralizacji artylerii i podporządkowania jej pododdziałom zgrupowania przełamującego oraz osłony. Z kalkulacji potrzeb tego okresu walki wynika, że przynajmniej 50% stanu artylerii, powinno być podporządkowane pododdziałom ogólnowojskowym na zasadach wzmocnienia.

Rejony stanowisk ogniowych wybiera się z takim wyliczeniem, aby nie zdemaskować kierunku głównego uderzenia. Jeżeli stan posiadanej amunicji pozwala, to część artylerii może wziąć udział w pozorowaniu przełamania na innym kierunku wraz z wydzielonymi do tego pododdziałami.

Pododdziały osłony należy w miarę możliwości wzmocnić środkami przeciwpancernymi, jednak nie kosztem odwodu przeciwpancernego, który musi pozostawać w dyspozycji dowódcy pułku

dla reagowania na zagrożonych kierunkach.

Pododdziały inżynieryjne w okresie wyjścia z okrążenia winny być użyte zarówno dla zabezpieczenia działań zgrupowania przełamującego, jak również pododdziałów osłony.

Pododdziały inżynieryjne działające w zgrupowaniu przełamującym:

- prowadzą rozpoznanie inżynieryjne na kierunku przełamania;
- przygotowują przejścia w zaporach własnych;
- wchodzi w skład grup szturmowych jeżeli takie są organizowane;
- biorą udział w zabezpieczeniu drogowym, zwłaszcza na korzyść artylerii i tyłów.

Siły i środki wojsk inżynieryjnych przydzielone pododdziałom osłony:

- umacniają rubieże oporu pododdziałów osłony;
- przygotowują zapory minowe i niszczenia, a następnie dokonują niszczeń na drogach odejścia pododdziałów osłony;
- przygotowują zapory na kolejnych rubieżach obrony;
- organizują przejście wycofujących się pododdziałów przez system zapór;
- biorą udział w walce z czołgami nieprzyjaciela.

Z pododdziałów minowania i niszczeń organizuje się ponadto OZap, który używa się do odpiierania kontrataków i osłony skrzydeł często wspólnie z OPpanc. Część pododdziałów inżynieryjnych można pozostawić w odwodzie jako Olnż w celu wykonywania zadań wynikłych w trakcie walki. Najczęściej będą zadania te dotyczyły zabezpieczenia drogowego lub przedsięwzięć ratunkowo-ewakuacyjnych.

2. Właściwości organizacji wyjścia pułku /pz.pcz/ z okrążenia

2.1. Podjęcie decyzji do wyjścia pułku z okrążenia i rekonesans

Organizacja wyjścia z okrążenia rozpoczyna się zazwyczaj natychmiast po otrzymaniu od przełożonego rozkazu bojowego, w którym między innymi podaje się:

- zakres pomocy udzielanej przez przełożonego okrążonym wojskom i obiekty nieprzyjaciela, na które zostaną wykonane uderzenia jego środkami;

- zgrupowanie wojsk wydzielone do wykonania uderzenia z zewnątrz;
- kierunek jego natarcia i rubież spotkania;
- kierunek głównego uderzenia okrążonych wojsk i czas rozpoczęcia natarcia;
- sposób ogniowego przygotowania przełamania i wsparcia działań podczas wyjścia z okrążenia;
- sposób nawiązania łączności i współdziałania z wojskami działającymi z zewnątrz oraz elementy wzajemnego rozpoznania się.

Na tej podstawie dowódca pułku przeprowadza analizę otrzymanego zadania i kalkulację czasu. W oparciu o wyniki wnioski wydaje szefowi sztabu wytyczne do organizacji rozpoznania /pod kątem przyszłych działań/ oraz wydania zarządzeń przygotowawczych. Z kolei przystępuje do oceny położenia, w trakcie której wykorzystuje meldunki oficerów sztabu oraz szefów rodzajów wojsk i służb. Ze względu na ograniczony czas, meldunki te będą zwykle składane w formie odpowiedzi na konkretne pytania dowódcy. W wyniku analizy zadania oraz oceny położenia dowódca pułku podejmuje decyzję do wyjścia z okrążenia, w której określa:

- zamiar działań tzn. jakiego przeciwnika i w jakiej kolejności należy rozbić, na jakich odcinkach się bronić, kierunek głównego uderzenia i odcinek /odcinki/ przełamania, sposób wykorzystania ewentualnych uderzeń broni jądrowej i chemicznej oraz ognia artylerii, ugrupowanie sił i środków, kolejność i sposób wyjścia z okrążenia;
- zadania bojowe pododdziałów /oddziałów/;
- sposób współdziałania między elementami ugrupowania bojowego oraz z wojskami działającymi z zewnątrz okrążenia;
- organizację dowodzenia.

Jeżeli czas i warunki pozwalają, to dowódca po podjęciu decyzji z mapy wyjeżdża w teren, celem przeprowadzenia rekonesansu. Ma on na celu skonfrontowanie podjętej decyzji z konkretnymi warunkami w terenie. oraz ostateczne jej sprecyzowanie. Rekonesans prowadzi się na najważniejszych kierunkach, a podczas jego trwania zostaje ściśle w terenie ustalony główny kierunek uderzenia, odcinek przełamania, oraz sposób działania zgrupowania przełamującego. Jednocześnie po zakończeniu rekonesansu w terenie dowódca stawia zadania elementom ugrupowania

bojowego oraz daje wytyczne do współdziałania i zabezpieczenia działań bojowych.

2.2. Postawienie zadań bojowych do wyjścia pułku z okrążenia

Już w trakcie wypracowywania decyzji sztab przekazuje walczącym pododdziałom /oddziałom/ szereg zarządzeń przygotowawczych, co pozwala im na dokonywanie niektórych czynności przygotowawczych jeszcze przed otrzymaniem rozkazu bojowego. Po podjęciu decyzji dowódca stawia zadania bojowe, w których określa:

- skład sił i możliwości nieprzyjaciela;
- zadanie pułku;
- zamiar działań, a w nim: kierunek /kierunki/ uderzenia, od cinki, czas i sposób przełamania frontu okrążenia, ugrupowanie bojowe pułku oraz charakter manewru;
- skład i zadania zgrupowania przełamującego;
- skład i zadania pododdziałów /oddziałów/ osłony;
- skład, zadania oraz miejsce odvodu ogólnego w ugrupowaniu bojowym;
- odcinki działań demonstracyjnych, siły i środki wydzielone do tego celu oraz ich zadania;
- zadania artylerii;
- zadania wojsk inżynierskich;
- zadania i sposób osłony przeciwlotniczej;
- sposób osiągnięcia zaskoczenia;
- sposób wychodzenia z okrążenia i kolejność odchodzenia pododdziałów /oddziałów/ osłony;
- sposób współdziałania wewnątrz ugrupowania bojowego oraz z wojskami działającymi z zewnątrz okrążenia;
- zadania tyłów;
- sposób dowodzenia, miejsce sztabu i jego oś przesunięcia w toku walki;
- sygnały i sposoby wskazywania celów, wywołania i przerwania ognia oraz oznaczenia wojsk własnych.

Dowódców pododdziałów walczących w okrążeniu nie należy odrywać od kierowania wojskami. Dlatego też zadania dotyczące wyjścia z okrążenia powinny być przekazane podległym za pośrednictwem oficerów sztabu. Wskazane jest, aby dowódcy osobiście

udał się w rejon przegrupowującego się zgrupowania przełamującego i postawił jego dowódcy zadanie bojowe bezpośrednio w terenie. W tym przypadku na postawienie zadań w terenie winni przybyć: szef artylerii, szef saperów oraz inni dowódcy i szefowie związani wspólnym zadaniem w okresie przełamania. W tym samym czasie zastępca dcy ds. liniowych lub szef sztabu powinni przekazywać zadania bojowe pododdziałom /oddziałowi/ osłony. Pozostałym elementom ugrupowania bojowego zadania przekazują pozostali oficerowie sztabu lub szefowie służb.

2.3. Organizacja współdziałania pułku do wyjścia z okrążenia

Podstawą organizacji współdziałania są: decyzja dowódcy pułku wychodzącego z okrążenia oraz wytyczne wyższego przełożonego dotyczące:

- obiektów i czasu uderzeń jądrowych wykonywanych jego środkami;
- sposobu czasu i kierunku działania wojsk na zewnątrz frontu okrążenia;
- sposobu oraz czasu działania lotnictwa i artylerii na korzyść okrążonych wojsk;
- organizacji łączności i sygnałów współdziałania wojsk wychodzących z okrążenia z wojskami nacierającymi na spotkanie.

Współdziałanie organizuje się z zasady bezpośrednio po postawieniu zadań. Należy dążyć zarówno do stawiania zadań, jak i organizowania współdziałania bezpośrednio w terenie.

W organizacji współdziałania na wyjście z okrążenia pułku /pz,pcz/, dają się wyodrębnić dwa okresy:

I okres: Przygotowanie wyjścia pułku z okrążenia.

II okres: Działanie pułku podczas wyjścia z okrążenia.

Podczas organizacji współdziałania na okres przygotowania wyjścia z okrążenia dowódca pułku powinien określić zamiar działania oraz wskazać:

- w jakim czasie i jakimi drogami przesuwają się pododdziały w ramach przegrupowania do wyjścia z okrążenia;
- które pododdziały i do jakiego czasu pozostają w zajmowanych rejonach dla osłony przegrupowania sił głównych;
- rozmieszczenie odwodów i sposób ich działania w wypadku przejścia nieprzyjaciela do natarcia na jednym z kierunków;

- siły i środki wydzielone do działań demonstracyjnych oraz sposób ich działania;
- sposób wykonania ogniowego przygotowania ataku /jeżeli się je wykonuje/ oraz działanie elementów ugrupowania bojowego w czasie jego trwania.

Organizując współdziałanie na okres wyjścia z okrążenia dowódca pułku powinien określić zamiar działania oraz wskazać:

- obiekty i czas uderzeń jądrowych, lotniczych i ognia artylerii na korzyść wojsk wychodzących z okrążenia;
- zadania wojsk uderzających na spotkanie;
- sposób działania zgrupowania uderzeniowego, czas wyruszenia do ataku, sposób przejścia przez zapory inżynieryjne, działanie czołgów w czasie ataku, układ i czas trwania ogniowego przygotowania ataku, sposób przełamania przedniego skraju obrony nieprzyjaciela, przejście artylerii do wykonywania zadań ogniowego wsparcia ataku;
- sposób działania pododdziałów osłony dla zabezpieczenia skrzydeł dokonywanego wyłomu oraz ich wsparcie;
- sposób działania zgrupowania przełamującego po dokonaniu przełamania pierścienia okrążenia;
- kiedy, jakimi drogami i w jakiej kolejności rozpoczną ruch pododdziały artylerii, odwody i grupa tyłów;
- możliwe kierunki kontrataków nieprzyjaciela i sposób ich odparcia;
- jakie kolejne rubieże na skrzydłach powinny umacniać pododdziały osłony;
- sposób zabezpieczenia działań elementów ugrupowania bojowego przez artylerię i lotnictwo;
- czas i sygnał rozpoczęcia odejścia pododdziału osłony tyłów na kolejne rubieże;
- sposób wykonania niszczeń z chwilą wycofania się pododdziałów osłony;
- działanie oddziału osłony jako ariergardy po przejściu jej przez wyłom.

2.4. Właściwości organizacji dowodzenia

Dowodzenie wojskami w warunkach wychodzenia wojsk z okrążenia jest niezmiernie trudne. Trudności te wynikają nie tylko

ze skomplikowanej sytuacji, lecz głównie z faktu rozluźnienia spistości ugrupowania bojowego pułku podzielonego na rzut przełamujący, pododdziały osłony, ariergardy i odwody. Każdemu z tych elementów przyswieca wspólny cel, lecz różne są ich zadania i sposoby działań w czasie i przestrzeni prowadzące do osiągnięcia tego celu.

Jakkolwiek dowodzenie pułkiem podczas wyjścia z okrążenia musi polegać na jednolitym kierownictwie dowódcy, to jednak wspomniana już różnorodność zadań i sposób działań poszczególnych elementów ugrupowania bojowego wymaga podziału zadań wewnątrz dowództwa pułku.

Podział funkcji dowództwa i sztabu pułku w dowodzeniu może być każdorazowo, w zależności od sytuacji, różny. W czasie wyjścia z okrążenia najważniejsze zadanie wykonuje rzut przełamujący, wobec tego dowódca pułku z grupą oficerów może kierować osobiście jego walką.

W złożonej sytuacji, gdy pododdziały osłony oraz ariergarda wydzielone są z różnych pododdziałów pułku, może zajść konieczność zorganizowania wspólnego dowództwa, na czele którego może stanąć zastępca dowódcy pułku ds. liniowych wraz z wydzieloną grupą oficerów i środków łączności.

Dowodzenie pododdziałami osłony można przekazać również temu dowódcy batalionu, który większość sił wydzielił do ubezpieczeń. Szef sztabu pułku w oparciu o stanowisko dowodzenia /SD/, będzie z zasady kierował formowaniem kolumn marszowych i wyprowadzeniem ich na wywalczone drogi, w ślad za zgrupowaniem przełamującym.

Po przełamaniu pierścienia okrążenia, działanie pułku nacelowane jest z reguły na jak najszybsze połączenie się z wojskami własnymi nacierającymi na spotkanie, lub walczącymi poza okrążeniem. Wówczas to może mieć miejsce rozciągnięcie się sił pułku, a zwłaszcza znaczne oddalenie się jego sił głównych od ariergardy, co spowoduje znaczne trudności w utrzymaniu łączności. Wymaga to odpowiednio wcześniejszego nacelowania systemu łączności na ewentualną retranslację.

Wprowadza w wyposażenie wojsk nowe techniczne środki dowodzenia i łączności znacznie usprawnią proces dowodzenia, skrócą obieg informacji, a tym samym czas pracy sztabów, co w

tego rodzaju działaniach posiada szczególne znaczenie.

3. Walka pułku /pz.pcz/ o wyjście z okrążenia /załącznik nr 4 i 5 /

Uderzenie zgrupowania przełamującego na głównym kierunku wyjścia z okrążenia może być poprzedzone działaniem demonstracyjnym na wybranym odcinku /zazwyczaj wykonywanym 1-2 godziny przed uderzeniem właściwym/. Uderzenie demonstracyjne powinno być wsparte silnym ogniem artylerii. Jeżeli wyjście z okrążenia wykonywane jest w ciągu dnia, to w działaniu demonstracyjnym należy szeroko stosować zasłony dymne, aby utrudnić nieprzyjacielowi ustalenie faktycznego stanu naszych sił i środków.

Uderzenie celem przełamania frontu okrążenia w porze dziennej, zazwyczaj będzie poprzedzone ogniowym przygotowaniem ataku oraz uderzeniami broni masowego rażenia i lotnictwa. Wykorzystując wyniki uderzeń jądrowych, ognia artylerii i uderzeń lotnictwa pododdziały pułku /pz.pcz/ zdecydowanym atakiem przełamują front okrążenia i rozbijając siły nieprzyjaciela dążą do połączenia się z wojskami działającymi na spotkanie. Po przełamaniu frontu okrążenia wyznaczone siły w zależności od charakteru działań nieprzyjaciela rozszerzają wyłom, albo wzbraniają przeciwnikowi zamknięcia go. Na skrzydła nacierającego zgrupowania wysuwa się pododdziały osłony, które umacniają się na dogodnych rubieżach w gotowości do odparcia ataków czołgów i piechoty nieprzyjaciela. Siły osłony w koniecznych wypadkach można wzmocnić odwodami i innymi pododdziałami. Artyleria wchodząca w skład zgrupowania przełamującego przesuwa się tak, aby mogła większością sił i środków nieprzerwanie wspierać ogniem nacierające pododdziały pułku. W czasie wyjścia z okrążenia dużą trudność stwarza wyprowadzenie artylerii ze względu na małą ilość dróg oraz potrzebę wsparcia walki prowadzonej na tak wielu kierunkach. Należy więc nie tylko dokładnie zaplanować ogień i przesunięcie, ale i zabezpieczyć jego realizację.

Elementy tyłowe związają się w kolumny i wychodzą z okrążenia w ślad za pododdziałami wykonującymi przełamanie. Środkami transportowymi ewakuuje się głównie wszystkich rannych oraz chorych. W razie potrzeby do osłony pododdziałów tyłowych można wydzielić część sił odwodu ogólnowojskowego. Środki ma-

teriałowe i uszkodzony sprzęt techniczny, którego nie można ewakuować z rejonu okrążenia niszczy się.

Pododdziały osłony uporczywie utrzymują zajmowane pozycje osłaniając wyjście wojsk z rejonu okrążenia. Wycofują się one tylko na rozkaz dowódcy kierującego wyjściem z okrążenia całego zgrupowania. Pododdziały osłony wycofują się na kolejne rubieże pod osłoną ognia artylerii i moździerzy oraz zapór inżynierskich. Czołgi działające w składzie pododdziałów osłony wycofują się zazwyczaj ostatnie, osłaniając ogniem wycofanie się pododdziałów piechoty i artylerii. Czołgi ze względu na dużą manewrowość, pozwalającą na szybkie oderwanie się od nieprzyjaciela oraz możliwość rażenia go silnym ogniem na dużą odległość, mogą podczas odejścia stosować z powodzeniem zwroty zaczepne oraz wszelkiego rodzaju zasadzki ogniowe.

W miarę przesuwania się zgrupowania przełamującego pododdziały osłony ubezpieczające tyły wojsk poprzez stawianie oporu na kolejnych przygotowanych rubieżach, zmniejszają stopniowo broniony front zbliżając się do "korytarza" utworzonego we froncie okrążenia nieprzyjaciela. Z chwilą wejścia w "korytarz" ostatnich pododdziałów pułku, elementy osłony rozpoczynają na rozkaz dowódcy odejście z ostatniej rubieży osłony. Od tej chwili pododdział osłony spełnia rolę ariergardy i dalej wykonuje zadanie zgodnie z zasadami działania ariergard.

Pododdziały osłony zabezpieczające skrzydła wywalczonego korytarza kolejno odchodzą z bronionych rubieży z chwilą wejścia na ich wysokość pododdziału osłaniającego tyły wychodzących z okrążenia wojsk i włączają w jego skład, lub też przechodzą do odwodu ogólnowojskowego.

Jeżeli nieprzyjacielowi uda się zamknąć wyłom i rozczłonkować ugrupowanie bojowe pułku, wówczas ta część sił, która przebiła się poza front powinna zmienić kierunek działania i uderzyć na spotkanie z pozostałymi w okrążeniu pododdziałami. Szybkie i gwałtowne zaatakowanie nieprzyjaciela, który zamknął wyłom z dwóch kierunków, powinno doprowadzić do ponownego połączenia wojsk. Takie działanie jest nakazem solidarności żołnierskiej na polu walki i leży u podstaw wysokiego morale wojsk, odgrywającego bardzo ważną rolę szczególnie podczas wyjścia z okrążenia.

W przestrzeni poza frontem okrążenia, przebijający się pułk wykonuje marsz ubezpieczony upodobniony do tzw. "wędrującego kotła", będąc w ciągłej gotowości do boju spotkaniowego. Organa rozpoznawcze w tym okresie winny ustalić położenie i działalność odwodów nieprzyjaciela oraz rozpoznać jego siły i środki na kierunku działania wojsk. Dowódca wychodzących z okrążenia wojsk dowodzi ze stanowiska dowodzenia przesuwanego się najczęściej w składzie sił głównych tworzących zgrupowanie przełamujące. O ile do czasu rozpoczęcia przełamania łączność utrzymuje się środkami przewodowymi i ruchomymi ze względu na utrzymanie w tajemnicy przygotowań do wyjścia z okrążenia, to po jego rozpoczęciu zasadniczym środkiem łączności jest radio. Radiostacje wszystkich pododdziałów wychodzących z okrążenia powinny mieć dane radiowe umożliwiające utrzymanie łączności z przełożonym znajdującym się poza rejonem okrążenia. Dane o szczególnym znaczeniu, które ze względu na możliwość podsłuchu nie mogą być nadawane przez radio, można wewnątrz wychodzącego zgrupowania przekazywać za pomocą oficerów sztabu.

Uzgodnienie działań z nacierającym na spotkanie zgrupowaniem z zewnątrz odbywa się za pośrednictwem sztabu nadrzędnego, który zresztą odpowiedzialny jest za ogólną koordynację działań. Rozpoczyna się ono od uzgodnienia, a następnie nawiązania łączności bezpośredniej. Wojska uderzające na spotkanie z zewnątrz otrzymują od przełożonego dane radiowe wojsk okrążonych, dlatego z zasady one będą nawiązywać łączność jako pierwsze.

Podczas wyjścia wojsk z okrążenia ich organa rozpoznawcze powinny oprócz realizacji innych zadań śledzić położenie i rezultaty działań oddziałów nacierających na spotkanie. Z zasady jako pierwsze nawiązują bezpośrednią styczność elementy rozpoznawcze oraz ubezpieczenia obu zgrupowań. Dla wzajemnego rozpoznania stosuje się oznaczenia wozów bojowych i pojazdów mechanicznych, lub wykorzystuje w umówiony sposób naboje sygnałowe, pociski smugowe itp.

Ze względu na bezpieczeństwo winna być ustalona rubież kompetencji ogniowych obu nacierających na spotkanie zgrupowań. Jeżeli w tym czasie lotnictwo wykonuje uderzenia na obiekty nieprzyjaciela położone między nacierającymi zbieżnie wojskami,

to należy ustalić z nim sposób oznaczenia czoła wychodzącego z okrążenia zgrupowania. Z chwilą wejścia wychodzących wojsk w zasięg ognia artylerii zgrupowania uderzeniowego na spotkanie, istnieje możliwość kolejnego przejmowania przez nią zadań wsparcia. Umożliwia to wychodzącemu z okrążenia pododdziałom kolejne zwijanie własnej artylerii w kolumny marszowe i przyspieszenie jej przesunięcia. Podczas podchodzenia do rubieży spotkania nacierające z zewnątrz pododdziały wysuwają część sił na skrzydła dla osłony korytarza, w który wchodzić będą wychodzące wojska z okrążenia. W tym okresie dowódcy wszystkich szczebli winni śledzić sytuację i w odpowiednim czasie wstrzymać lub przenieść ogień z dróg podejścia wojsk.

Wojska wychodzące z okrążenia przechodzą przez szyki nacierających z zewnątrz lub przez wytworzone przez nie luki w ugrupowaniu i wykonują marsz do wyznaczonego im rejonu.

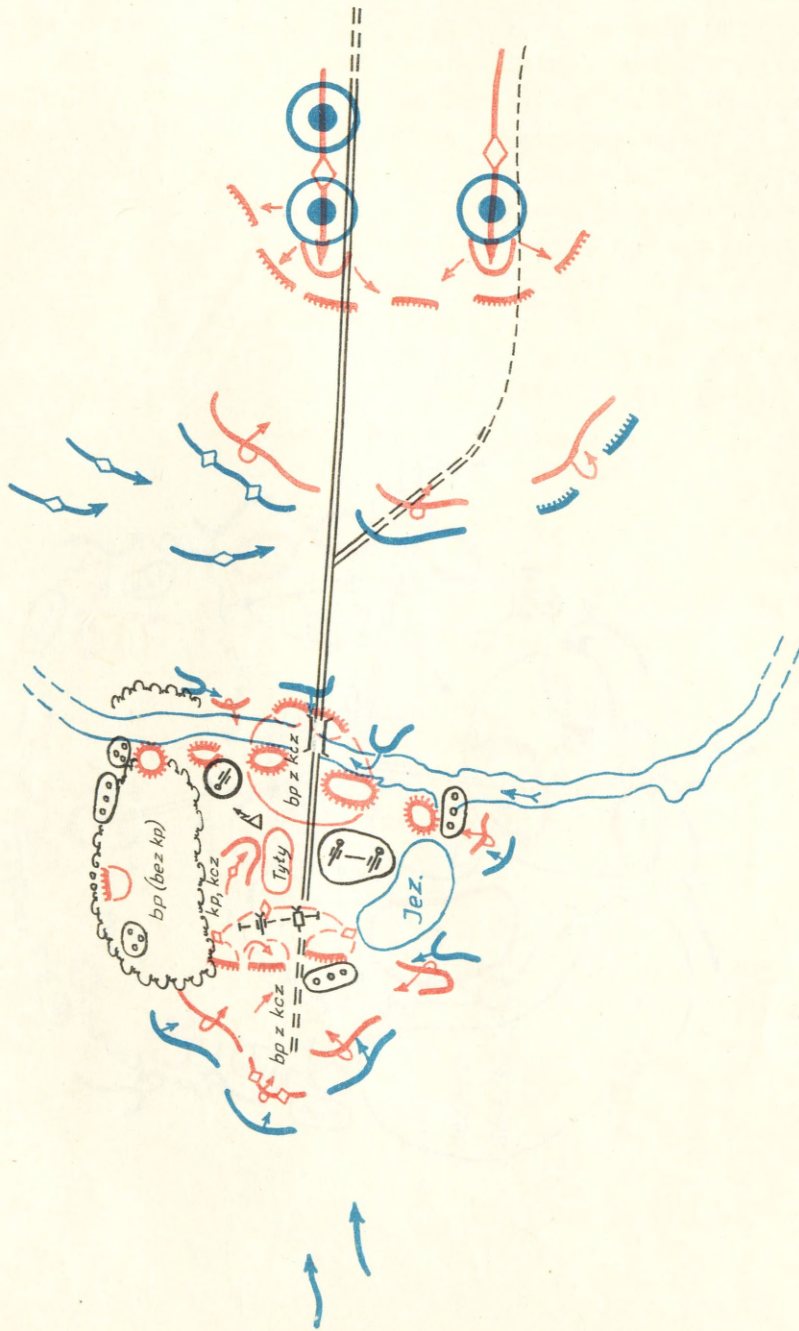
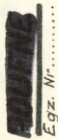
Po wyjściu z okrążenia pułk zazwyczaj będzie wyprowadzony do odwodu lub drugiego rzutu dywizji.

BIBLIOGRAFIA

1. Regulamin Sił Zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej /dywizja-pułk/, wydawnictwo MON 1964 r.
2. Taktyka Ogólna - podręcznik, wydawnictwo MON 1968 r.
3. Dyrektywa Ministra Obrony Narodowej do działalności sił Zbrojnych PRL w latach 1974-1975.
4. Rozwój taktyki Armii Radzieckiej - 1941-1945. Wydawnictwo MON, Warszawa 1960 r.
5. Wojennyj Wiestnik 1970 r. nr 11 "Boj bataliona w okrużeniu. G.Dmitriew.
6. Myśl Wojskowa 1958 r. nr 8 "Organizacja działań w okrążeniu i przy wyjściu z okrążenia" ppłk J. Zakrzewski.
7. Probleme der Kessel Schlocht. wyd. KARSRUHE-1958 r. EDGAR RÖHRICHT.

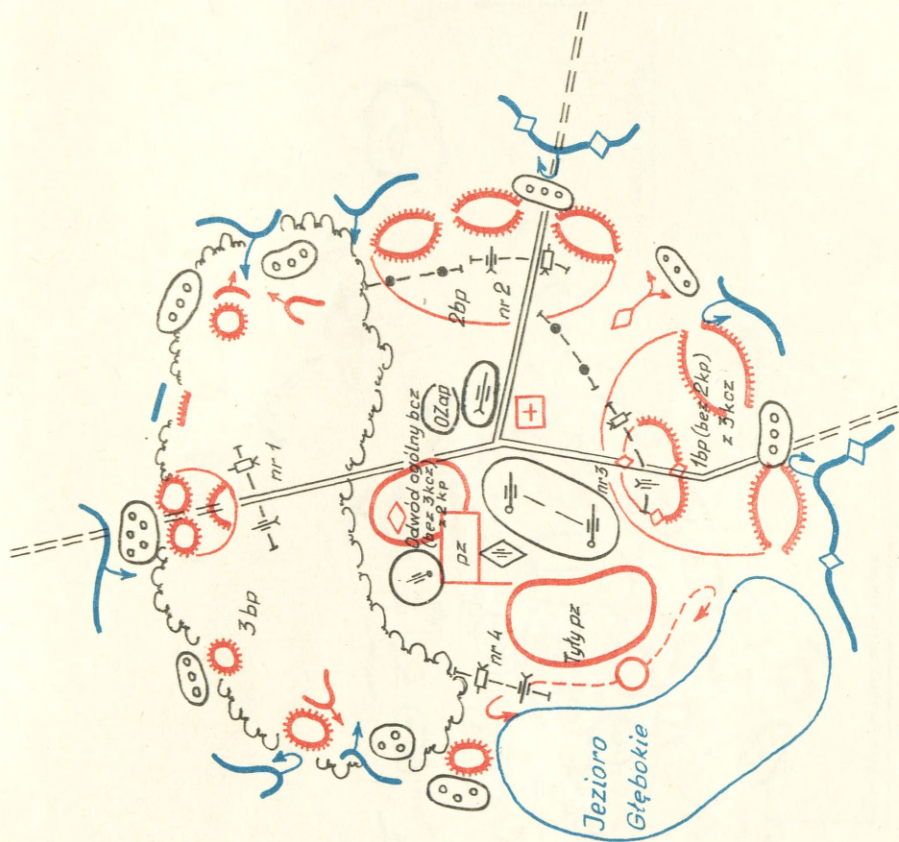
Wykonano w 200 egz.

Egz.nr 1-200 bibl.tajna
Wyk. płk Laszczyk
Druk. OH, dn. 12.02.74r.
Nr ks. PF 150/PF 328/WW
Kor. H.S.

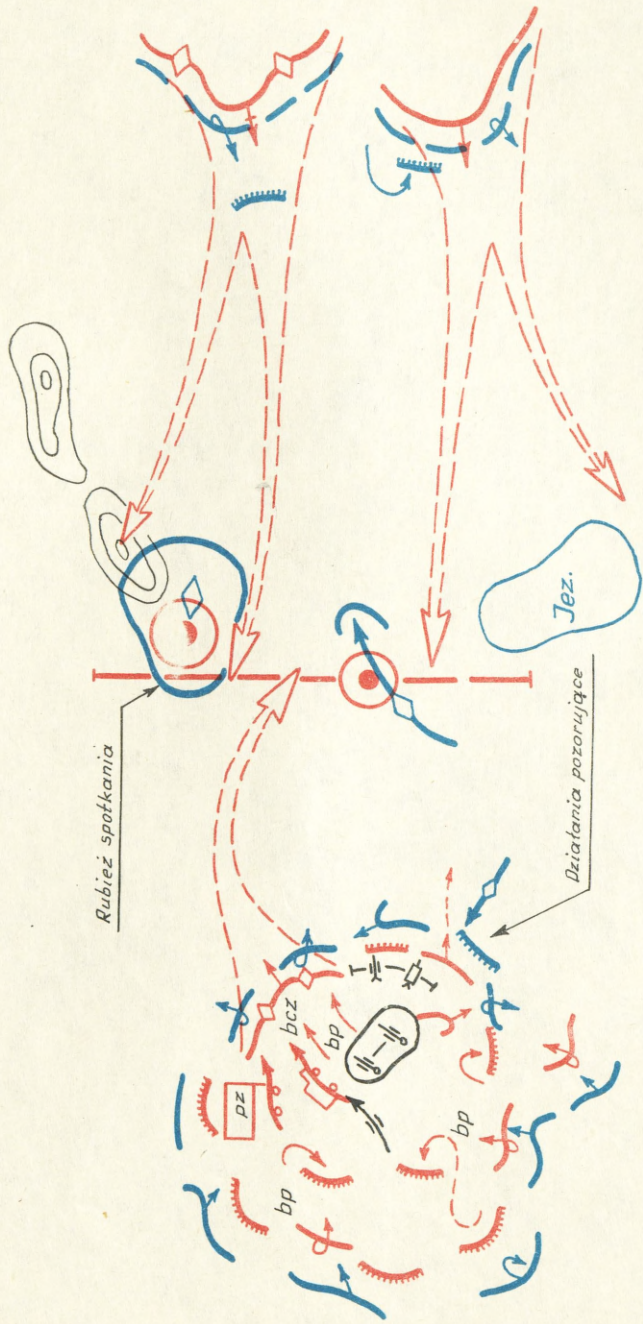
Przejście pętku OW dywizji do obrony okrężnej w wypadku zafatamania przez
npla natarcia sił głównych dywizji
(wariant)

Ułożono 200 egz.
Spz. Nr. 1. 800 skrynek pocz. 328 MW
Wyd. 6. 01. 80. 02. 1974 r.
Wz. 353/7W

Ugrupowanie bojowe putku zmechanizowanego w walce w okrążeniu

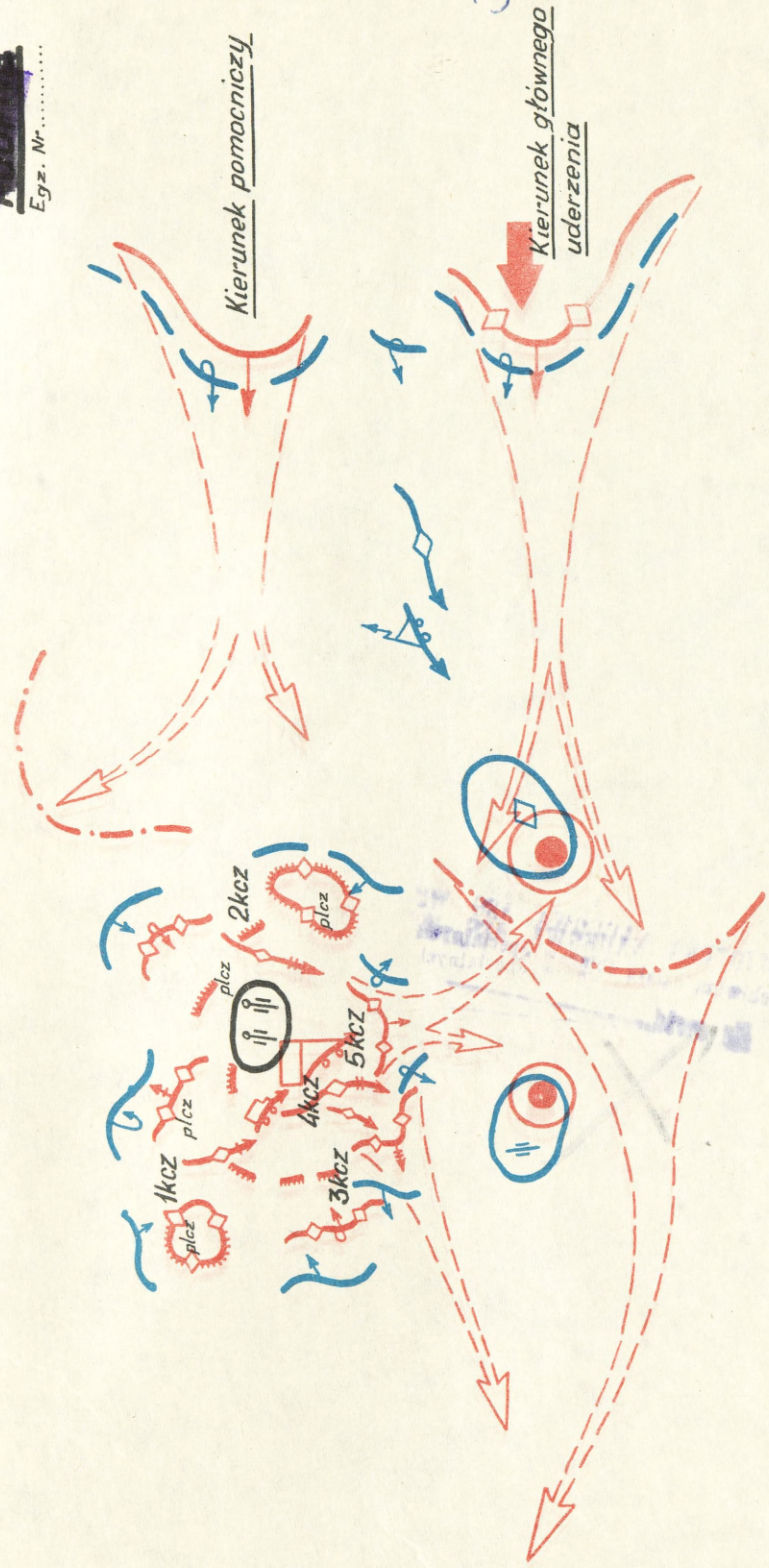

Wyjście łożyska zmechanizowanego z okrążenia
(wariant)

-48-

Wyjście pułku czołgów z okrążenia (wariant)

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WF
Archiwum Dział Zbirow Specialnych

~~14~~ 40885